

Uyarı

Ek olan “-ki”den sonra çekim eki getirilebilir ancak bağlaç olan “ki” ek almaz.

Örnek

- I. Edebiyatın aracı dil olduğu için edebiyat bir fonetik sanattır.
- II. Edebiyat toplumsal bir sanattır.
- III. Edebiyat kültürün bir parçasıdır.
- IV. Edebiyat toplumsal koşullardan etkilenir.
- V. Edebiyat toplumsal yararını savunur, yararlılık amacıyla üretilir.

Numaralanmış bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) I B) II C) III
D) IV E) V

ETKİNLİK - 2

1. Bu parçada noktanın hangi görevde kullanıldığını belirtiniz.
2. Noktalı virgülün bu parçada hangi görevde kullanıldığını yazınız.
3. Üç nokta hangi işlevde kullanılmıştır?
4. Virgülün yanlış kullanıldığı yeri belirtiniz.
5. Parçada büyük harflerin kullanıldığı yerleri belirleyiniz.
6. Ek ve bağlaç olan "ki"leri belirleyiniz.
7. Parçada kullanılan birleşik sözcükleri belirleyerek bu sözcüklerin hangi yolla oluştuğunu belirleyiniz.
8. "... oysaki yetmez görmek" cümlecğinde "ki"nin neden bitişik yazıldığını belirtiniz.

Edebiyat ve Toplum İlişkisi

Edebiyat bir toplumsal kurumdur. Toplumun değişmesine bağlı olarak edebiyat da değişir. Türklerin İslam uygarlığına yönelmeleriyle birlikte toplum düzenindeki değişim edebiyata da yansımıştır. Aynı değişimi nitelikleri ve yönelimleri farklı olsa da Batı uygarlığına yönelişimizden sonra da görüyoruz. Çünkü edebiyat toplumu anlatır, toplumun aynasıdır.

Edebiyatın toplumsal yaşamla iç içeliği belirli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Öncelikle edebiyatın aracı dildir. Toplumsal bir kurum olan dili kullanarak edebi ürün veren sanatçı da toplumun bir üyesidir. Her sanatçı davranışlarını, duygusunu ve düşüncesini toplum içindeki yerinden alır. Edebi ürünü yaratan sanatçı yaratma sürecinde yalnız olsa bile her ürününü toplum için toplumla paylaşmak için üretir.

Toplumun değişimine uyarak değişen sanatçı ürününü de bu değişime uyarak yaratır. Yani edebiyat, değişen, değişirken de hem üretenini hem de yöneldiği toplumu etkileyerek değiştirme özelliklerine sahiptir.

Sanatçı genellikle içinde bulunduğu çevrenin sorunlarıyla iç içedir. Eserlerinde de bu sorunları ya da duygusunu düşüncelerini yansıtır. Ancak toplumun farklı katmanlarından gelen bir sanatçının kendi dışındaki kitlelere yabancı kalması söz konusu değildir. Rus yazarı Tolstoy soylu sınıftan olmasına karşın köylülerin sorunlarını ustaca yansıtmıştır. Gogol, Turgenyev ve Dostoyevski için de aynı şeyleri söyleyebiliriz.

Türk edebiyatında halka yönelmeyi ilke edinen Tanzimat sanatçıları da saray çevresinden gelmişlerdir.

Genel olarak edebiyat ürünleri toplumdan etkilendiği gibi toplumu etkileme özelliğine de sahiptir. Edebiyat tarihçileri Goethe'nin "Genç Werther'in Acıları" adlı eseri yayımlandıktan sonra kimi gençlerin bu romanın etkisiyle o günlerde canlarına kıydıklarını belirtir.

Denebilir ki her edebiyat ürünü çağının tanığıdır. Ancak bu tanıklık kuru bilgilendirme değildir. Bu tanıklık sanat özgü yasalar, ilkeler ve kurallar çerçevesinde gerçekleşir. Bu da büyük ölçüde sanatçının yansıtma ustalığıyla ve eserini yeniden biçimlendirisiyle ilgilidir.

Edebiyatın Sanat Akımlarıyla İlişkisi

Toplumsal değişim ister istemez kendi sanatsal ilkelerini yaratmıştır. Klasisizm akımı krallıkların egemen olduğu döneme özgü ilkeleri taşıırken halkın egemen olmaya başladığı toplumsal düzende romantizm etkili olmuştur. Bilimsel gelişmelerin hızlandığı dönemde önce realizm, sonra naturalizm sanatta etkili olmuştur. Her sanat akımı ortaya çıktığı dönemin koşullarından doğmuştur. Türk edebiyatı bir yandan Batılı akımlardan etkilenirken bir yandan da özgül toplumsal koşullardan etkilenmiştir.

İslami Dönemde divan edebiyatı ve halk edebiyatı farklı toplumsal kesimleri yansıtmıştır. Tanzimat Dönemi'nin I. kuşağı halka yönelirken II. kuşağı siyasal ve yönetsel nedenlerle kendi içine kapanmış daha pasif bir konuma uymuştur.

Servetifünun, Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemleri de dönemin toplumsal koşullarına uyarak ürün vermiştir.

Uyarı

Klasisizm: Kesin kuralları olan, akla, doğaya uygunluğu savunan akımdır. Tanzimat Dönemi sanatçılarından kimileri bu akımdan etkilenmiştir.

Romantizm: Duygu ve coşkun egemen olduğu, hayale önem veren akımdır. Tanzimat Dönemi sanatçılarından kimileri bu akımdan etkilenmiştir.

Realizm: Gözlem ve belgeye yönelen, sanatçının eserlerine duygularını katmadığı edebi akımdır. Tanzimat II. Dönem ile Servetifünun öykü ve romanı bu akımdan etkilenmiştir.

Parnasizm: Şiirde gerçekçiliktir. Tarihe ve biçimsel güzelliğe önem verir. Servetifünun Dönemi sanatçıları bu akımdan etkilenmiştir.

ETKİNLİK - 3

Aşağıdaki boşlukları uygun biçimde tanımlayınız.

1. Her sanat eseri aynası, her da çağının tanığıdır.
2. Bir edebi ürünü okuyan, dinleyen, izleyen kişi farkına varmadan bir şeylerden izlemeyen insandan farklı düşünceler ve duygularla yaşama bakar.
3. Edebi ürünler sadece vermez onun ötesinde alcısında duygular, düşler, tutkular uyandırır.
4. Edebiyat ürünleri değil olarak insanı değiştirir insanın toplumda ihtiyaç duyduğu davranışı belirler.
5. Edebiyat ürünleri doğrudan öğretmekten çok
6. Edebiyatla üretildiği dönem arasında bir etkileşim vardır.
7. Duyarlı bir sanatçı, yalnızca içinden çıktığı katmanı, onu ilgilendiren her kesimi eserine
8. Her sanatçı bir yandan çağından bir yandan da etkiler.

Uyarı

Natüralizm: Realizmin gözlemciliğine deneycilik yöntemini de ekleyen sanat akımıdır.

Servetifünun Dönemi'nde kimi sanatçılar ve bağımsız sanatçılardan Hüseyin Rahmi Gürpınar, Tanzimat sanatçılarından Nabizade Nazım bu akımdan etkilenmiştir.

Sembolizm: Şiirde gerçeğe değil izlenimlere yönelen şiir akımıdır. Servetifünun sanatçıları ve Fecriati sanatçıları bu akımdan etkilenmiştir.

ETKİNLİK - 4

Geçmiş çağlardan günümüze kalan büyük yapıtları düşünelim. Örneğin Tolstoy'un Savaş ve Barış'ı, Stendhal'in Parma Manastırı, Balzac'ın Sönmüş Hayaller'i, Dostoyevski'nin Budala'sı, Villon'un şiirleri çağlarının birer tanığıdır. Ama bu yapıtlar çağın tanığı olma dileğiyle yaratılmamıştır. Yaratıcılarının amacı bu değildir. Böyle olması o yapıtların çağlarını yontmalarına engel olmamıştır. Büyük yaratıcılar gündelik akımların, gündelik olayların dışına çıkabildikleri için tanıklık görevini gereğince başarmışlardır. Sadece tanık olsun diye yazılan kitapların uzun bir yaşama süresine sahip olmadıkları da bir gerçektir. Yaratıcılar çağlarının havasını kendi kişiliklerinde eritirler, ister istemez çağının etkileri o yapıtlarda belirir. Bir yazarın, bir sanatçının çağını yansıtmayı, çağının tanığı olması da ancak böyle olur. Bile bile özenilerek yazılan tanıklık ürünleri kısa zamanda unutulup giderken yaratma sevisi, itisi ile yazılan yapıtlar kalıcılığa ulaşır. Kızıl ile Kara'yı okuyan bir XX. yüzyıl okuru, Napoleon çağının bir gencinin anlayışını, isteğini, sevisini bir inceleme kitabında okurcasına bulursa bu, o yapıttaki sanat gücünün çağının öteki yapıtlarına üstün olduğundandır.

Oktaay Akbal

Aşağıdakilerden doğru ve yanlış olanları bu parçaya göre yanıtlayınız.

- 1) Geçmiş çağlardan günümüze kadar gelmeyi başaran eserler büyük eser özelliğini kazanmıştır.
- 2) Çağının tanığı olan her eser günümüze kadar gelmiştir.
- 3) Büyük eserler, yalnızca üretildiği ülkenin değil o çağdaki tüm insanlığı ilgilendiren konu ve sorunlarını işler.
- 4) Her ülkenin çağları delerek günümüze gelen büyük eserleri vardır.
- 5) Büyük eser, yerel ve gündelik akım ve olayların dışına çıkıp tüm insanlığı ilgilendiren konuları işleyerek çağlarına tanıklık eder.
- 6) Yalnızca tanıklık etmek amacıyla yazılan eserlerin kalıcı olması mümkün değildir.
- 7) Bir yazar çağını doğru tahlil edip bunu kişiliğinde eriterek eserine yansıtmayıyla tanıklık görevini yapar.
- 8) Bir eserde yaratıcılık nitelikleri yoksa o eser kısa sürede unutulur.
- 9) Bu parçada özel adlarla birlikte kullanılan bağlaç yanlış yazılmıştır.
- 10) Son cümlede virgül yanlış kullanılmıştır.

Uyarı

Türk edebiyatı üç kültür değişimine paralel olarak üç döneme ayrılır:

1. İslamiyetten Önceki Türk Edebiyatı
2. İslamiyetin Etkisindeki Türk Edebiyatı
3. Batı'nın Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı

YAZIM KURALLARI

I. BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER

1. Özel adlar büyük harfle başlar.

Özel ad sayılan dil birlikleri şunlardır:

- a) **Kişi adları, soyadları:** Aziz Nesin, Cenap Şahabettin...
- b) **Hayvanlara verilen adlar:** Minnoş, Karabaş...
- c) **Ulus, dil, din, mezhep, tarikat adları:** Türk, Türkçe, Hristiyan, Protestanlık, Hanefilik, Bektaşilik, Alevilik...
- d) **Kurum, kuruluş, sendika, dernek adları:** Millî Eğitim Bakanlığı Emekçileri Sendikası, İnsan Hakları Derneği, Hayvanları Koruma Derneği...
- e) **Ülke, kent, kasaba, köy, mahalle, sokak, cadde adları:** Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak sözcükleri büyük harfle başlar: Gazi Osmanpaşa Mahallesi, Karaköy Meydanı, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Nene Hatun Caddesi, Cemal Nadir Sokağı.
- f) **Kıta, bölge, ova, dağ, göl, deniz, akarsu, orman adları:** Asya Kıtası, Doğu Anadolu Bölgesi, Muş Ovası, Ağrı Dağı, Van Gölü, Ege Denizi, Manavgat Çayı, Atatürk Ormanı... Ege Dağları (yanlış), Ege dağları (doğru).
- g) **Takma adlar da büyük harfle başlar:** Muhibbi (Kanuni Sultan Süleyman), Demirtaş (Ziya Gökalp), Tarhan (Ömer Seyfettin), Aka Gündüz (Hüseyin Avni, Enis Avni), Kirpi (Refik Halit Karay), Deli Ozan (Faruk Nafiz Çamlıbel), Server Bedi (Peyami Safa), İrfan Kudret (Cahit Sıtkı Tarancı), Mehmet Ali Sel (Orhan Veli Kanık).

Uyarı

Özel ada dahil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, bucak, belde, köy vb. sözler küçük harfle başlar: Konya ili, Etimesgut ilçesi, Taflan köyü

Uyarı

Yer bildiren özel adlarda da kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman, sözcük başında büyük harf kullanılır: Hisar'dan, Boğaz'dan, Bulvar'dan.

Uyarı

Akrabalık bildiren sözcükler büyük harfle başlamaz: Tülay abla, Ayşe teyze, Fatma nine, Kemal dayı, Celal amca, Ruşen enişte. Akrabalık bildiren sözcükler başa geldiğinde lakap yerine kullanıldığı için büyük harfle başlar: Nene Hatun, Baba Gündüz, Dayı Kemal, Hala Sultan. Bazı tarihî ve menkıbevi kişilikler ise akrabalık bildiren sözcük sonda olduğu hâlde unvan değeri kazandığı ve özel ada dahil olduğu için büyük harfle yazılır: Gül Baba, Susuz Dede, Adile Hala, Gülsüm Bacı, Sultan Ana.

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışlığı vardır?

- A) "Marsilya Limanı" Sait Faik'in en eski öykülerindedir.
 B) Öykü, birinci baskısı Çığır Kitabevi'nce 19-39'da yapılan "Sarıncı"ta yer alır.
 C) Sait Faik, Marsilya'yı çok sevmiş, Marsilya Limanı'nda, o büyük coşkuya erişmiş.
 D) Kirli kahvelerin içindeki Cezayirli, Ermeniler, Rumları, Fransızları ne güzel anlatmış!
 E) Polonya'da yaşayan türk bilimci L.A. Bauer, bana bazı sorular sormuştu.

Çözüm

Bir özel addan önce gelen meslek bildiren sözcükler büyük harfle başlar. E'de "Türk bilimci" büyük harfle başlamalı.

YANIT E**Örnek**

Özel adlarla birlikte kullanılan unvanlar büyük harfle başlar. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bu kurala uyulmamıştır?

- A) Bu konuyu, Ayşe Hanım aydınlatacaktı.
 B) Lisedeyken ikimizin de ideali doktor olmaktı.
 C) Söylediklerini Avukat Hasan da onayladı.
 D) Gazi Osman Paşa bu olayla tarihe geçti.
 E) Bunu bana terzi Ahmet heyecanla anlatmıştı.

Çözüm

E'deki "terzi" sözcüğü unvan olduğu için büyük harfle başlamalı.

YANIT E

- h) Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar, lakaplar, meslek ve rütbe adları büyük harfle başlar: Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Kaymakam Erol Bey, Mustafa Efendi, Zeynep Hanım, Bay Ali Çiçekçi, Prof. Dr. Mehmet Kaplan, Mareşal Fevzi Çakmak, Fatih Sultan Mehmet, Genç Osman, Deli İbrahim.

2. Her cümle büyük harfle başlar. Nokta (.), soru (?) ve ünlem (!) işaretleri cümleyi bitiren işaretler oldukları için bu işaretlerden sonra büyük harf kullanılır:

Böyle olmaz ki! Biraz dikkatli ol.

Bu kitabı ne zaman bitirdin? Çok hızlı okuyorsun.

Erken uyandım. Deniz kenarında biraz yürüyüş yaptım.

3. Kitap, dergi, gazete adları büyük harfle başlar. Tür bildiren ikinci sözcük özel adın içindeyse büyük, değilse küçük harfle başlar:

Radikal gazetesi, Resmî Gazete, İnce Memed, Milliyet Sanat dergisi

4. Kitap, bildiri, makale gibi metinlerde ana başlıktaki sözcüklerin tamamı, alt başlıktakilerin ise yalnızca ilk harfleri büyük harfle yazılır.

5. Kitap, dergi, gazetelerde bulunan resim, çizelge, tablo altında yer alan açıklayıcı yazılar büyük harfle başlar.

6. Geleneksel çizgideki dizeler büyük harfle başlar:

Çocuk gönlüm kaygılardan âzâde

Yüzlerde nur, ekinlerde bereket;

At üstünde mor kâküllü şehzade;

Unutmaya başladığım memleket,

7. Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt gibi yapı adlarının bütün sözcükleri büyük harfle başlar:

Topkapı Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Çankaya Köşkü, Horozlu Han, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü, Beyazıt Kulesi, Zafer Anıtı, Bilge Kağan Anıtı.

8. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar:

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Atatürk Orman Çiftliği, Mavi Köşe Bakkaliesi; Türk Ocağı, Yeşilay Derneği, Emek İnşaat, Bakanlar Kurulu, Danışma Kurulu, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

9. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her sözcüğü büyük harfle başlar:

Medeni Kanun, Borçlar Hukuku (kanun), Atatürk Uluslararası Barış Ödülü Tüzüğü, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği.

10. Konuşma metinlerinde ve mektuplardaki seslenme sözleri büyük harfle başlar:

Sayın Başkan, Sevgili Kardeşim...

11. Tür adları bir özel adın yerine kullanılırsa büyük harfle başlar:

Bu durumla ilgili olarak Başbakan da açıklama yapacak.

12. Masal ve mitoloji kahramanlarının adları büyük harfle başlar:

Devanası, Peri Kızı, Dev, Zeus, Afrodite...

13. Zarf üstündeki her sözcük büyük harfle başlar:

Sayın Yiğit Alıcı

Antalya Endüstri Meslek Lisesi Edebiyat Öğretmeni

14. Millî ve dinî bayramlarla bayram niteliği kazanmış günlerin adları büyük harfle başlar:

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Ramazan Bayramı, Nevruz Bayramı, Öğretmenler Günü, 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü, Hıdırellez.

15. Kurultay, bilgi şöleni, açık oturum gibi toplantıların adlarında her sözcük büyük harfle başlar: V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Manas Bilgi Şöleni.

16. Tarihi olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar:

Kurtuluş Savaşı, Milî Mücadele, Cıvalı Taş Devri, ilk Çağ, Yükselme Devri, Millî Edebiyat Dönemi, Servetifünun Dönemi, Tanzimat Dönemi.

17. Özel adlardan türetilen bütün sözcükler büyük harfle başlar:

Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Türkolog, Türkoloji, Avrupalı, Avrupalılaştırmak, Asyalılık, Darvinci, Konyalı, Bursalı.

Uyarı

Yazı başlıklarında bulunan ilgeç ve bağlaçların yazımı şöyledir:

Başlığın tüm harfleri büyükse bağlaç, ilgeç de büyük olur.

LEYLA VE MECNUN
TURFANDA MI, TURFA MI?

Başlıktaki sözcüklerin yalnızca baş harfleri büyük yazılmışsa bağlaç ya da ilgeçler küçük harfle yazılır.

Leyla ve Mecnun
Turfanda mı Turfa mı?

Tahir İle Zühre → Y
Tahir ile Zühre → D

Örnek

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özel adların yazımıyla ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Çanakkale boğazı geçilmez, demişti.
- B) Ağrı Dağı'nın doruklarından kar eksik olmaz.
- C) Biz de Kapadokya'ya gezi düzenledik.
- D) Konya, İç Anadolu'nun tahıl ambarıdır.
- E) Biraz sonra Ankara il sınırına ulaşacağız.

Çözüm

"Boğaz" sözcüğü büyük harfle başlamalıdır.

YANIT A

Uyarı

Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik bildiren sözcükler, belli bir kurum vb. kastedildiğinde büyük harfle başlar: Bu yıl Meclis, yeni döneme erken başlayacaktır.

Uyarı

Tarihî dönem bildirmeyip tür ya da tarz bildiren terimler küçük harfle başlar: divan şiiri, divan edebiyatı, halk şiiri, halk edebiyatı, eski Türk edebiyatı, Türk dili, Türk sanat müziği, Türk halk müziği, tekke edebiyatı.

Uyarı

Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlar: acem (Türk müziğinde bir perde), hicaz (Türk müziğinde bir makam), amper (elektrik akımında şiddet birimi), jul (fizikte iş birimi), allahlık (saf, zararsız kimse), donkişotluk (gereği yokken kahramanlık göstermeye kalkışmak).

Uyarı

Para birimleri büyük harfle başlar: avro, dolar, yeni kuruş, liralık.

Uyarı

Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz.

Uyarı

✓ Kitap, yazı, bölüm başlıkları sonuna nokta konmaz.
Yaprak Dökümü, Sinemanın Geleceği...

✓ Kalıplaşmış kısaltmalarda harfler arasına nokta konulmaz.
THY- AET...

18. Yer, ulus ve kişi adlarıyla kurulan birleşik sözcüklerde özel adlar büyük harfle başlar:

Antep fıstığı, Brüksel lahanası, Frenk gömleği, Hindistan cevizi, İngiliz anahtarı, Japon gülü, Maraş dondurması, Van kedisi.

19. Levhalar ve açıklama yazıları büyük harfle başlar:

Giriş, Çıkış, Müdür, Vezne, Başkan, Doktor, Otobüs Durağı, Dolmuş Durağı, Şehirler Arası Telefon, III. Kat, IV. Sınıf, I. Blok.

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Trafiğin düzeni için trafik işaretleri neyse bir yazı için de noktalama işareti olur. Yazının kolayca anlaşılmasını sağlar ve anlam bulanıklığını önler.

NOKTA (.)

- a) Soru ya da duygu belirtmeyen tamamlanmış cümlelerin sonunda:
Bu oyunu hepimiz çok beğendik.
- b) Kısaltmalardan sonra:
Dr. (doktor), cad. (cadde), İng. (İngilizce)
- c) Sıra gösteren rakamlardan sonra, -inci eki yerine:
1., 5., II. Mahmut...
- d) Gün gösteren tarihlerin rakamları arasında:
18 . XI . 1982
- e) Belli bir saatle, artık dakikaları arasında:
17.45, 07.15'ten
- f) Rakamlarda basamaklar arasında:
145.750 , 170.000...
- g) Madde numaraları ve sayılardan sonra:
1., 2., a., b. ...
- h) Cümle değerindeki anlatımların sonuna:
Evet. Hayır.

1. Aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır**?

- A) Edebiyat toplumsal yaşamla iç içedir.
- B) Edebiyat toplumsal sorunları işlerken toplumsal değişime de neden olur.
- C) Toplumsal konuları ve çelişkileri dile getirmeyen bir eser kalıcı olamaz.
- D) Bir edebi eser çağının sorunlarını bir mahkeme tutanağı gerçekliğiyle aktararak çağına tanıklık eder.
- E) Çağın doğru değerlendiren bir yazar eserini yaratıcılık gücünü kullanarak yazar.

2. Çağının tanığı olan bir edebi eser toplumun sorunlarını, beğenilerini, etkilenmelerini, özlem ve duyarlılıklarını dile getirirken toplumun _ _ _ _ de önyak olur.

Boş bırakılan yere aşağıdakilerin hangisi getirilmelidir?

- A) değişmesine
- B) güçlenmesine
- C) eser üretmesine
- D) düşünmesine
- E) hayal kurmasına

3. Her edebi eser belirli bir sanat anlayışıyla oluşur. Her çağın ve dönemin sanat anlayışı, toplumsal sorunlara bakış açısı aynı değildir. Bir dönemde ortaya çıkan duyarlılık ve sanata, edebiyata bakış ortaklığı o döneme özgü ürünlerin ortaya çıkmasını sağlar. Bir sanat anlayışı doğrultusunda yazılan eserler toplamı da _ _ _ _

Düşüncenin akışına göre bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) sanatçının kalıcılığını sağlar.
- B) edebiyat ve sanat akımlarını oluşturur.
- C) yeni ve güçlü eserlerin ortaya çıkmasını sağlar.
- D) daha güçlü ve ayrıntılı eserlerin ortaya çıkmasını sağlar.
- E) yeni ve güçlü yazarların ufkunu açar.

4. I. Edebiyatla üretildiğı çağ arasında doğrudan etkileşim vardır.
II. Sanatçının toplumdaki yeri, yaşadığı dönemin toplumsal ortamı, eserinde görülebilir.
III. Her sanatçı ancak ait olduğu toplumsal kesimin istek, özlem ve sorunlarını dile getirir.
IV. Bir ulusun edebiyatındaki gelişim evreleri, o ulusun edebi birikiminin doğal sonucudur.
V. Çağın yansıtan sanatçı, hangi yolla yansıtırsa yansıtсын hem o çağdan etkilenir hem de çağın etkiler.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

5. (I) Her toplum iç dinamiklerine bağlı olarak değişir. (II) Bu değişim hem ulusal hem de evrensel boyutta olur. (III) Değişime direnen bir ulus, başka ulusların yönlendirmesine açık olur. (IV) Çağın tanığı olma iddiasındaki her sanatçı da bu değişime ayak uydurur. (V) Bir yandan çağın birikimini kişiliğinde eritirken bir yandan da kendini ve ulusal sınırlarını aşmayı hedefler.

Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisi düşüncenin akışını bozmaktadır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

6. Aşağıdakilerden hangisi insanın edebi bir ürüne yönelmesinde **en az** etkilidir?

- A) Kendini ve başkalarını tanımak
- B) Eğlenmek, dinlenmek, heyecanlanmak
- C) İnsanı, ulusu, evreni tanımak
- D) Eser sahipleriyle dostluk ve arkadaşlık geliştirmek
- E) Toplumların, insanların değişimini, ilgi alanlarını izlemek

1. Sanat eseri sanatsal yaratının gerektirdiği estetik kurallarına uyarak çağını yansıtır. Mahkeme tutanağı gibi gerçekliği yansıtan bir eser edebi eser özelliği taşımaz.

YANIT D

2. Bir sanatçı çağını çeşitli nitelikleriyle yansıtırken bir değişimin gelişimin de öncüsü olur. Anlam akışına göre bu boşluğa "değişimine" sözcüğünün getirilmesi uygun olur.

YANIT A

3. Bir sanat anlayışı doğrultusunda yazılan eserler toplamı dönemin sanatsal eğilimini yansıttığı için boşluğa "edebiyat ve sanat akımlarını oluşturur" cümlesi getirilmelidir.

YANIT B

4. Bir sanatçı sadece içinde bulunduğu toplumsal kesimin özelliklerini değil toplumun değişik katmanlarının özelliklerini yansıtmayı amaçlar. Hiçbir sanatçı içinde bulunduğu çevreyle yetinmez her sanatçı ulusal ve evrensel boyutlara ulaşmayı ister.

YANIT C

5. Parçada bir toplumun değişimine paralel olarak sanatçı da değişerek evrensel boyutlara ulaşır, düşüncesi anlatılmaktadır. III. cümle bu düşüncenin dışında kalır.

YANIT C

6. Bir sanat eserine ilgi duyan kişinin temel amacı içerisinde eserin üreticisiyle dostluk kurma amacı söz konusu değildir.

YANIT D

YAZILI OLUYORUM

1. Edebiyatın temel konusu nedir? Gerekçeleriyle yazınız.
2. Edebiyatla toplum arasında nasıl bir ilişki vardır? Birkaç cümleyle anlatınız.
3. Edebiyatın toplumsal değişime neden olduğunu bir örnekle anlatınız.
4. Toplumun değişmesi edebiyatın değişmesine neden olur mu? Bir örnekle anlatınız.
5. Yazarın toplumsal ve evrensel niteliklerini nasıl yansıttığını anlatınız.
6. Edebi akımların nasıl ortaya çıktığını belirtiniz.
7. Türk edebiyatının hangi dönemde hangi akımlara yöneldiğini belirtiniz.

Günümüzde bunca kargaşa (I) bunca tasa varken geçen hafta Emirgân'da bir "tatlı huzur" ortamı yaşadık. (II) Sabancı Korusu The Seed'deki İspanyol piyanist Javier Perianes'in resitalini dinlerken kendimizi, adeta kurtarılmış bir bölgede (III) arınmış bir ortamda hissettik. Alçakgönüllü, kendisiyle ve dinleyicisiyle barışık ve son derece güzel buluşları olan bir piyanist. (IV) Her zaman konser ve resitalerde program seçiminden söz ederim. Alımlı program sanatçıya özel, ayrı bir marifettir.

8. Aşağıdaki soruları bu parçaya göre yanıtlayınız.

a) Numaralanmış ayrıçların bulunduğu yerlere getirilmesi gereken noktalama işaretlerini belirleyiniz.

b) Kesme işaretinin hangi amaçla kullanıldığını belirtiniz.

c) Düzeltme işaretinin kullanılmasının zorunlu olduğu sözcüğü belirtiniz.

d) Parçada tırnak işaretinin kullanılma gerekçesini belirtiniz.

e) Parçada büyük harflerin nerelerde kullanıldığını belirtiniz.

f) Parçadaki birleşik sözcüklerin nasıl oluştuğunu belirtiniz.

1. I. Edebiyat insanı daha anlamlı bir dünyaya yönel-
tir.
II. Edebiyat toplum sorunlarını ele alır.
III. Edebiyat işlediği sorunları bilimsel kanıtlarla
analiz eder.
IV. Edebiyat insanın kendini aşmasının yolunu açar.
V. Edebiyat kişinin empati kurarak bütün insan ol-
masına katkı sağlar.

**Edebiyatla ilgili olarak numaralanmış cümlelerin
hangisi yanlıştır?**

- A) I B) II C) III D) IV E) V

2. Edebiyatın — — — — dil olması her kesimden insana
seslenmesini ve — — — — değişimi yaygınlaştırması
açısından önem taşır.

**Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağı-
dakilerin hangisi getirilmelidir?**

- A) çıkış noktasının - ekonomik
B) malzemesinin - toplumsal
C) amacının - bireysel
D) varlığının - sanatsal
E) başlangıcının - sonunda

3. (I) Edebi eser sanatçının belleğinde biçimlenir, yazı-
ya dökülür. (II) Bireysel olarak ortaya çıksa bile her
edebi ürün kişinin kişiliğinden yansıyan yaratımlar-
dır. (III) Sanatçı kişiliğini tek başına oluşturamaz,
içinde bulunduğu koşulların belirlediği bir varlıktır.
(IV) Edebiyat da sanatçının içinden çıktığı koşulların
bir yansımasıdır.

**Bu parçaya V. cümle olarak aşağıdakilerden
hangisi getirilmelidir?**

- A) Sanatçı geçmişin birikimine kendi koşullarının
birikimini yansıtarak eserini oluşturur.
B) Her eser gerçeğin bir yönünü insanlara aktarır.
C) Sanatçı duygu ve düşüncelerini bu koşullara
ekleyerek eserin geniş kitlelere ulaşmasını sağ-
lar.
D) Dili ustalıklı kullanan sanatçı koşulları yansı-
tımada da başarılı olur.
E) Edebiyatın ulusal oluşu bu koşullardan kaynak-
lanır.

4. Bir toplumdaki dinî, siyasi, coğrafi ve toplumsal ya-
şam — — — — oluşturur. Bu öğelerdeki bir değişiklik de
bir kültür ögesi olan — — — — değişimine neden olur.
Türklerin önemli kültürel değişimlerden geçmeleri
ister istemez ürünlerinin de çeşitlenmesine neden
olmuştur.

**Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakiler-
den hangisi sırasıyla getirilmelidir?**

- A) edebiyatı - sanatın
B) insanı - yaşamın
C) kültürü - edebiyatın
D) sanatı - dilin
E) dili - edebiyatın

5. Aşağıdakilerden hangisi edebi akımların ortaya
çıkma nedenlerinden **değildir**?

- A) Dinsel yaşamda değişim
B) Dildeki değişim
C) Ekonomik yaşamda değişim
D) Yaşam biçiminde değişim
E) Ortalama yaşam süresinde değişim

6. "Sanatçılar, yaşadıkları dönemde o kadar ileride
gitmelidir ki sonradan acınacak biçimde geri kalma-
sınlar."

**Bu cümleden aşağıdakilerden hangisi çıkarıla-
maz?**

- A) Her sanatçı çağının ilerisinde olmalıdır.
B) Sanatçı değişimin etkisi altındadır.
C) Sanatçı geleceği görmeye yetersiz olursa çabu-
cak eskir.
D) Çağına ayak uyduramayan sanatçı acınacak
duruma düşer.
E) Sanatçı yaşadığı çağın ilerisini görebilme yete-
neğine sahip olmalıdır.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışlığı yapılmıştır?

- A) Saltanat, 1922'de kaldırıldı.
- B) Atatürk 1938'de hayata gözlerini yumdu.
- C) Kıbrıs Barış Harekâtı 1964'de yapıldı.
- D) Atatürk, 1919'da Samsun'a çıktı.
- E) 1940'lı yıllardan sonra çok partili hayata geçildi.

8. Birkaç yıl önce Diyarbakır'lı bir yazar arkadaşımız, hakkımda bir eleştiri yazmıştı.

Bu cümlede geçen yazım yanlışının aynısı, aşağıdakilerden hangisinde vardır?

- A) Sezar: "Sende mi Bürütüs?" demiş.
- B) İnsan, okudukça birşeyler öğrenir.
- C) Her ayın onüçünde görüşmeye gider.
- D) O dönemde Darwin'ci düşünceler tepki çekerdi.
- E) Saatlerce Türkçe'nin üstünlüğünden söz etti.

9. Kısaltmalara gelen ekler kısaltmanın okunuşuna uygun olarak eklenir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisinde kısaltmalarla ilgili bir yazım yanlışlığı vardır?

- A) TDK'nin yayınlarını inceliyor.
- B) AB'den çok şey umuyor insanlar.
- C) TBMM'ndeki çalışmalara katılmadı.
- D) TRT'ye girmek için çok çalıştı.
- E) MTA'nın çalışmaları denize yöneldi.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir yazım yanlışlığı vardır?

- A) Bir gün belki hayattan geçmişteki günlerden...
- B) On sekiz yıl sonra, işte yeniden, bıraktığı yerden devam ediyordu.
- C) İstiklal caddesindeki plakçılardan 70'lerin şarkıları duyuluyordu.
- D) Hiçbir şey söylemeden birdenbire kalkıp gitti.
- E) O günkü bölgesel toplantıda ben de vardım, dedi.

11. Düşmanla yan yana, ölümle diz dizyiz (I) Görebildiğin her yerde ölüm (II) Komutan, kendini 53 yıl öncesinin savaş havasına kaptırmış, Mustafa Kemalleşmişti (III) Coşarak anlatıyordu (IV) Ben de ezberimden M. Kemal'in Çanakkale Savaşı notlarını tekrarlıyordum (V)

Bu parçadaki numaralanmış yerlerin hangisine nokta (.) getirilemez?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin sonunda nokta kullanılmaz?

- A) Pansiyona döner dönmez odama çıktım
- B) Sorularımı yanıtlar mı bunu bilmiyorum
- C) Bütün bunları öğretmenimize borçluyuz
- D) Söylediklerimi dikkate aldı mı acaba
- E) Görevliler parktaki kuru otları temizliyor

1. (I) Eleştirmen, toplumunun dışında bir kişi değildir. (II) O, içinde yaşadığı toplumun özelliklerini taşır. (III) Kendini gökyüzünde sanıp bir yansızlık hevesine kapılırsa gülünç olur. (IV) O da herhangi bir sanatçı gibi bir dünya görüşü, bir sanat anlayışı olan, bir yan tutan kişidir. (V) Elbette onun tuttuğu yan kendi dünya görüşü açısından toplumun sorunlarını yansıtarak toplumun yanında olmasıdır.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde sanatçının toplumdan etkilendiği belirtilmiştir?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) III ve IV E) IV ve V

2. Yazar kendisinden bir okul yaratır çünkü yazarlık, öğrenmeden öğretmeye kalkmamaktır.

Aşağıdakilerin hangisi bu cümlede anlatılmak istenene anlamca en yakındır?

- A) Yazarlık, iyi bir yazı eğitiminden geçmeyi gerektirir.
B) Bir yazar kendisini hem öğrenci hem öğretmen görür, öğrendiklerini paylaşır.
C) Yazar, yazacaklarını yaşamdan toplar ve yine yaşama aktarır.
D) İyi yazar olmanın temel koşulu sürekli öğrenme ve kendini yenilemedir.
E) Anlattıklarının öğreticilik özelliği ağır basmayan yazarlar, bir akım yaratamaz.

3. (I) Gerçek edebiyatçı, fildişi kulelerde oturmadan halk yaşamına dair en basit gerçekleri anlatır. (II) Estetikten, güzel söylemekten, dil kurallarından taviz vermez. (III) Dil kurallarına uyarken bir yandan özgün olmaya da uğraşır. (IV) Bazılarının zannettiği gibi anlaşılmaz olmakla sanat, edebiyat yapılmaz. (V) Halktan kopmadan halk gerçeğini anlatan ürünler gerçek edebiyat ürünleridir.

Bu parçada numaralı cümlelerden hangi ikisi sanatçının toplumdan aldığını topluma verdiği anlatılmaktadır?

- A) I ile II B) II ile III C) I ile V
D) III ile IV E) IV ile V

4. Sanatçı toplumun bir üyesidir. Her sanatçı duyuş ve düşünüşü toplum içindeki konumundan alır. Toplumdan aldıklarını yapıtlarıyla yine topluma yansıtır. Toplumsal konuları anlatmaktan kaçındığını belirten yazarların eserlerinde bile yaşadığı toplumdan derin izler vardır. Sanatçı hem toplumdan beslenir hem de toplumu besler.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmak istenmiştir?

- A) Edebiyat toplumun her kesimini konumuna uygun olarak ele alır.
B) Edebiyatçı yaşadığı toplumdan etkilenir, bunu eserlerinde yansıtır.
C) Her edebiyatçı toplumsal yaşamdan ayrı derecede etkilenmez.
D) Sanatçının belleği toplumsal yaşamda yaşadıklarından oluşur.
E) Sanatçı yazdıklarını kurgulasa bile yaşadıklarının ötesine geçemez.

5. Hiçbir ulusun aydını, bizim kadar toplumcu olamaz. Eğer bireye ait bazı doğal hakların bile peşinde koşmamışsak bu, sürekli bir tehlike içinde yaşamamızdan gelir. Türk ulusu, iki yüz yıl boyunca kuşatılmış bir kale düzeniyle yaşadı. Kuşatma şiddetlendikçe birey kendisini topluma bağışladı.

Bu parçanın yazarı bireyin haklarını savunmamızı neye bağlıyor?

- A) Toplumculuk akımından fazla etkilenmemize
B) Ülkemizi diğer uluslardan daha çok sevmemize
C) Daima savunma durumunda oluşumuza
D) Birey haklarıyla ilgili duyarlılığımızın olmayışına
E) Toplumculuk anlayışının daha haklı olmasına

6. Toplum bir bireyler yığını değildir, karmaşık bir birleşimdir. Ne birey topluma indirgenebilir ne de toplum bireye. Toplumun dışında bir birey düşünülmemeyeceği gibi bireyle alışverişi olmayan soyut bir toplum da tasarlanamaz. Bireyle toplum arasında belirli bağlantılar, karşılıklı etkiler vardır. Birbirinden ayrılmaz bir bütündür, bireyle toplum.

Bu parça için en uygun başlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplumun Birleşenleri
- B) Toplumun Bireye Bakışı
- C) Bireyin Toplumdaki Görevleri
- D) Birey ve Toplum İlişkisi
- E) Bir Toplum Nelerden Oluşur?

7. Bir toplumda ahlakın düzelmesini ve toplumun ilerlemesini mi istiyorsunuz? O zaman, o toplumda edebiyat ve sanat merakını uyandırmaya ve güçlendirmeye çalışmalısınız. İnsanlar, romanların, öykülerin kahramanlarıyla tanışsın. Onların yaşamlarını hiç olmazsa hayal ederek yaşasın. Kahramanların iç dünyalarını öğrensin. Böylece gerçek insanları daha iyi anlayabilirler.

Bu parçada anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanların roman ya da öykü okuması, gelişimlerine yardımcı olur.
- B) Edebiyat ve sanat insanları tanımının ve toplumun geliştirilmesinin aracıdır.
- C) Kültürlü bir toplum için edebiyat en önemli gereksinimdir.
- D) Toplumun gelişmesi insanların birbirlerini tanımalarına bağlıdır.
- E) Okur, kendini kahramanın yerine koyarsa yaptığının için yararlı ve eğitici olur.

8. (I) Büyükbabam öleli on dokuz yıl oldu. (II) Yaşamla boğuşması, Alman hastanesinde birkaç gün sürdü. (III) 5 Haziran'da öğleye kadar kapısının önündeydik. (IV) Bir gün önce beni de hastanedeki odasına çağırmişti. (V) Bana eliyle ve masmavi gözleriyle bir şeyler anlatmak istemişti.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde bir yazım yanlış vardır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

9. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin sonuna nokta konmaz?

- A) Bana bildiklerini de söyledi bilmek istediklerini de
- B) Bana ihtiyaç yoksa beklememe de gerek yok
- C) İyi dinleyicilerin neden kötü avukatları dinlediğini bilmiyorum
- D) Genç adam, soluksuz seyrediyordu gökyüzünü
- E) Ben bu aşamada şunu da öğrenmek istiyorum

10. Binmeyeceğim o otobüse. _ Burada, bu masada
I

oturacağım ve bir çay daha söyleyeceğim kendi-

me. _ Bana şüpheyle bakan garsona. : "Otur da
II III

iki çift laf edelim yahu. _" diyeceğim. Sabah oldu
IV

ğunda. _ canım nereye gitmek isterse o yöne gi-
V

den bir otobüse bineceğim.

Bu parçada numaralanmış noktalama işaretlerinden hangisi yanlış kullanılmıştır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV
- E) V

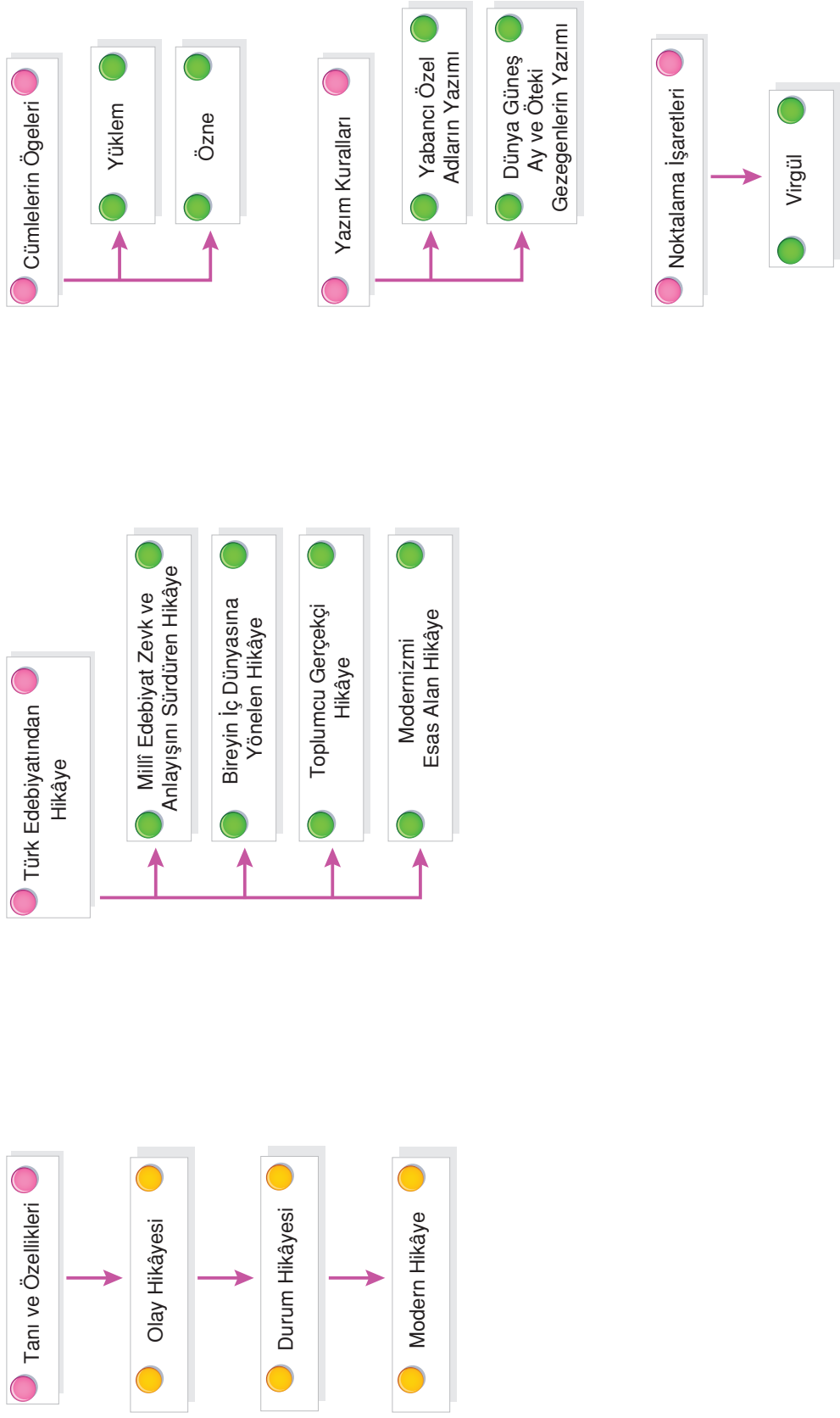
2. ÜNİTE

HİKÂYE

1. *HİKÂYENİN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ*
2. *MİLLÎ EDEBİYAT ZEVK VE ANLAYIŞINI SÜRDÜREN HİKÂYE*
3. *BİREYİN İÇ DÜNYASINI ESAS ALAN HİKÂYE*
4. *TOPLUMCU GERÇEKÇİ HİKÂYE*
5. *MODERNİZMİ, POSTMODERNİZMİ ESAS ALAN HİKÂYE*
6. *CÜMLENİN ÖGELERİ*
 - *YÜKLEM, ÖZNE*
7. *YAZIM KURALLARI*
 - *YABANCI ÖZEL ADLARIN YAZIMI*
 - *GÜNEŞ, AY, DÜNYA, ÖTEKİ GEZEĞEN ADLARININ YAZIMI*
8. *NOKTALAMA İŞARETLERİ*
 - *VİRGÜL*

AKILLI HARİTAM

HİKÂYE (ÖYKÜ)

Hikâye (Öykü)

Hikâyenin kesin bir tanımı yapılamaz ancak en yaygın ve kabul gören tanımı: olmuş ya da olması mümkün olay ve durumları yer, zaman ve kişilere bağlı olarak anlatan kısa anlatılardır.

Hikâye de öteki edebi türler gibi sürekli değişim içindedir. Her hikâyede hikâyeyi oluşturan temel öğeler vardır. Bu öğeler: Anlatıcı, olay ya da durum, kişi, yer, zamandır. Bu öğelerin kullanımı ve sınırları hikâyecinin tutumuna göre değişir. Olay ağırlıklı serim, düğüm, çözüm bölümleri olan hikâyelere "olay hikâyesi, kişilerin içinde buldukları ortamı, durumu yansıtmayı amaçlayan hikâyelere de "durum ya da kesit" hikâyesi denir.

Türk edebiyatında ilk hikâyeler olay hikâyesidir. Millî Edebiyat Dönemi'nde yaygınlaşarak önem kazanan olay hikâyesi Cumhuriyet Dönemi'nin başında benimsenmiş ancak giderek yerini durum hikâyesine bırakmıştır. Günümüzde bu iki hikâye türüne de uymayan "modern hikâye" türü ilgi görmektedir.

Cumhuriyet Dönemi hikâyesinde birbirinden farklı dört eğilim ortaya çıkmıştır.

a) Millî Edebiyat Zevik ve Anlayışını Sürdüren Hikâye

Millî Edebiyat Dönemi'nde Ömer Seyfettin'in öncülük ettiği sorunlarının işlendiği hikâye türü Cumhuriyet Dönemi'nde de devam etmiştir. Maupassant tarzı denen olay hikâyeciliği yolunda ürün veren Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin bu dönemde hikâye türünün olgun örneklerini verir.

Bu dönemde Anadolu'ya yönelen hikâye Anadolu insanının sorunlarını, yoksulluğu, Batılılaşma sorunlarını, hurafe ve efsaneleri, makineleşmenin getirdiği uyumsuzlukları, Kurtuluş Savaşı'nı eski - yeni çalışmasını realist anlayışla işlemiştir.

Başlangıçta olay hikâyesi öne çıkmış zamanla olay hikâyesinin yanında durum (kesit) hikâyesi de yeni bir teknik olarak ortaya çıkmıştır.

Özellikle Memduh Şevket Esendal bu türün başarılı örneklerini vermiştir.

Günümüz hikâyesinde olay ve durumun iç içe geçtiği modern hikâye diyebileceğimiz hikâye türü yaygınlaşmıştır. Olayla olayların oluşturduğu durumlar dengeli bir biçimde öykünün dokusu içinde yer almıştır. Bu hikâyelerde yer, zaman, anlatıcı gibi hikâye öğeleri alışılmadık dışında kullanılmıştır. Modern hikâye diyebileceğimiz bu hikâyelerde özellikle zaman; ileri, geri atılımlarla kullanılırken anlatımda da bilinç akışı, diyalog, monolog gibi yöntemlere başvurulur. Bu tür hikâyelerde olay geri plana itilir. Bilge Karasu, Tomris Uyar, Selim İleri... bu türün ustaları sayılabilir.

Cumhuriyet Dönemi hikâyesinde asıl değişim dilde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde halk ağzında yaşayan deyimler, atasözleri ve her türlü söz değerleri hikâyede canlı bir biçimde kullanılmıştır

Söz dizimi ve cümle örüntüsü de değişerek canlı ve etkili bir dile dönüşmüştür.

TANINMAYAN ADAM

Çocuk yüzükoyun halinin üstüne yatmıştı. Önünde, bir haftalık mecmua vardı.

- Ne okuyorsun Can?
- Bir şey okumuyorum. Bilmece hallediyorum. Beş lira mükâfatı var.
- Neymiş o, bakayım?
- On dört tane tanınmış adam resmi. Bunların kim olduklarını bilecekmışiz.
- Kaç tane bildin?
- Üç tanesini... Pehlivan Çoban Mehmet; Marlen Ditrih; Arsen Lüpen.

Abla gülmeye başladı:

- Arsen Lüpen sahici adam değil, roman kahramanı...

Can şaşırıldı:

- Arsen Lüpen yok mu? Ben onun kaç tane resmini gördüm.
- Yok ya... Onlar romancının, ressamın uydurmaları...
- Peki, o kurnazlıkları kim yapıyor?
- Hiç kimse...
- Yazık.

Can'ın gözleri mahzunlaşmıştı. Arsen Lüpen'in sahiden yaşamamasına bir akrabası ölmüş gibi üzülüyordu.

- Hem daha sen pek küçüksün, Can... On yaşına yeni bastın... Bu meşhur adamları tanımak için insan hiç olmazsa yirmi yaşına gelmiş, lise tahsilini bitirmiş olmalı. O da yetmez ya... Gel beraber çalışalım... Becerirsek beş lirayı paylaşırız.

- Olur abla...

İki kardeş yarım saatten fazla uğraştılar. Nafile. Tanınan büyüklerin sayısı bir türlü sekizden yukarı çıkmıyordu.

- Bu kadarını göndersek acaba mükâfatın yarısını verirler mi?

Kız, Can'ın yanağına bir fiske vurarak güldü:

- Aptal, hiç böyle şey olur mu?
- Şimdi bu kadar çalıştığımız boşa mı gidecek?

Ablanın gözleri birdenbire parlamıştı:

- Aklıma bir şey geliyor, dedi; yukarıda ağabeyimin misafirleri var. Hepsi iyi tahsil görmüş koca koca gençler... Galiba bir tanesi de Avrupa'da okumuş... Bunlar, zamanın büyüklerini mutlaka tanırlar... Mükâfatı kazandık Can... Çocuklar, ellerinde resimli mecmua ile salona girdikleri zaman misafirler o günkü meraklı maçlardan bahsediyorlardı. Fakat, küçük Jano'yu hepsi severdi. (Can'ı ailenin yakınları Jano diye çağırırlardı. Bu, gerçi adları kısaltma kaidesine aykırı olarak Can'dan daha uzundu ama kulağa daha hoş geliyordu).

Misafirler, Jano'yu öpüp sevdikten sonra, onun hatırı için üç beş dakika ciddî münakaşalarını bırakmaya razı oldular ve masanın etrafına toplanarak resimleri tetkike başladılar.

Çocuklar sekizden yukarı çıkmamakta haklıydılar. Müsabaka pek çoluk çocuk işi bir şey değildi. Buradaki meşhurları tanımak için yirminci asrı inceden inceye tanımış olmak lâzımdı.

b) Bireyin iç Dünyasını Esas Alan Yapıtlar

Bireyin iç dünyasına yönelerek psikolojik tahlillere yer veren ilk romanları Servetifünun Dönemi'nde Mehmet Rauf ve Halit Ziya yazmıştır. Sosyal bilimler ve davranış bilimlerinin gelişmesi bireyi kuşatan çevrenin ve ilişkilerin insan ruhuna etkisini işleyen roman ve hikâye yazılmasına neden olmuştur. Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Semiha Ayverdi, Tarık Buğra, Mustafa Kutlu... bu anlayışla ürün veren sanatçılardır.

c) Toplumcu Gerçekçi Yapıtlar

1930'lu yıllardan başlanarak şiirde olduğu gibi roman ve öyküde de bir dönüm noktası yaşanır. **Sadri Ertem'in Resimli Ay** ve **Vakit** gazetesinde yayımlanan öyküleri; **Sabahattin Ali'nin** aynı gazete ve dergilerde yayımlanan öyküleri; gerçekçiliğe **toplumsal bakışı yansıtan** ilk ürünler sayılır. Bu yazarların çevresinde toplanan **Bekir Sıtkı Kunt, Reşat Enis** gibi sanatçılar zaman zaman romantik bir çizgiye kaysalar da toplumcu - gerçekçi edebiyatın ilk ürünlerini verirler.

Henüz feodal yapının çözülmediği toprak reformunun yapılmadığı demokrasinin yerleşmediği bir toplumda ister istemez aydınının görevi ezilenden yana tavır almaktır. Bu anlayışla ürün veren dönemin yazarı, çağı kuşatan Kapitalizm ve Marksizm karşıtlığında Marksizmi seçerek toplumsal sorunlara sınıfsal açıdan bakacaktır. Ağa baskısını, yoksulluğu, işçi sorunlarını, itilmişliği, yıkımı öne çıkaracaktır.

Sabahattin Ali, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, İlhan Tarus, Orhan Hançerlioğlu bu anlayışa bağlı ürün veren çoğu köy enstitü kökenli, köyden gelen, köyü tanıyan ve eserlerine taşıyan sanatçılardır.

d) Modernizmi esas alan eserler

Modernizm "gelenekseli, alışılmış olanı yeni olana göre yeniden yaratma, uyarlama eğilimi ya da düşünce yönelimidir. yerleşik ve eğilimi Modernizm, "varlıkların göründükleri gibi olmadığını, yerleşik uzlaşımara, modern toplumun sıradanlık ve bayağılığına isyanı " öne çıkarır. Modernizmde geleneksel anlatım ve yapıya tepki gösterilerek yeni yönelimlere yer verilir.

Modernizmi esas alan hikâyelerde olay olmakla birlikte esas olan, olayı merak uyandırarak anlatmak değil olayın birey üzerindeki etkisini anlatmaktır. Olaylar, kişilerin iç dünyasının süzgecinden geçirilerek verilir. Yaşamın çok boyutlu ve kavranması güç gerçeklerden oluştuğu savunulur.

Modernizmi esas alan eserlerde, olay örgüsü estetik kaygıyla ve insana özgü bir gerçekliği ifade etmek amacıyla düzenlenir. Alegorik anlatıma önem verilir; duygu, düşünce ve davranışlarıyla insanın karmaşık bir varlık olduğu sezdirilir; bireyin bunalımları ve toplumla çatışmaları ele alınır. Bireyin hayatı, huzursuzluk üzerine kurulur, olay esasına bağlı metinlerde çağırışına çok yer verilir; anlatımda şiire has söyleyişlere başvurulur. Modernist hikâye ve romanda kişiler topluma yabancılaşmış, bunalımlı aydın kişilerdir. Yabancılaşmalarının ardında yalnızlaşma ve sessiz isyan öne çıkar. Bu hikâye ve roman toplumu tüketim çılgınlığını, güvensizliği, çıkara dayalı ilişkileri içten içe eleştirir. Cumhuriyet Dönemi'nde **Oğuz Atay, Orhan Pamuk, Adalet Ağaoğlu, Alev Alatlı, Ayşe Kulin, Bilge Karasu** gibi yazarlar modernizmi esas alan eserler vermiştir.

Fakat misafir bayanlar, baylar, ateş gibiydiler maşallah... Resimleri bir bakışta tanıyorlardı:

- Rejisör Sesli B. dö Mil.
- Lindberg'in çocuğunu çalan Hoptman.
- Amiral Balbo.

Yalnız bunların arasında kara sakallı, uzun kabarık saçlı bir adam vardı ki, çehresi kimseye bir şey söylemiyordu. O da bilinse, seri tamam olacak, Mükâfat kazanılacaktı.

Fakat bütün bu okuyup yazmış insanlar, bir türlü onu bulup çıkaramıyorlardı.

Mecmua, ya okuyucularına bir azizlik etmek, veya bilmeceyi bilinmez bir şekilde sokarak mükâfat parasının üstüne oturmak istemiş olacaktı.

Bayanlardan biri, derin bir düşünceden sonra:

- Buldum galiba, karılarını yakan meşhur mavi sakal Landru olacak.

Fakat bir başkası derhal itiraz etti:

- Yanılıyorsunuz, Landru'yu tanırım. daha zayıftır. Saçları hafifçe dökülmüştür. Sivri ve hassas bir burnu, acayip bir ağzı vardır. Nerede onun esrar, zehir ve ateş dolu gözleri, nerede bu? Bu çehre için kendini göz göre göre ocağa yaktıracak babayiğit kadın nerede?

Misafirler haykırarak haykırarak gülmeye başladılar.

Kahkahalar, salonun bir köşesinde kendi kendine uyuklayan bunak amcağı uykusundan uyandırmıştı.

O, bir şey anlamadan gülenlere bakıyor:

- Ne var, ne oldu? Bana da söyleyin! diyordu.

Bunak amcaya bu davayı anlatmak deveye hendek atlatmak demektir.

Gençlerden biri:

- Orada on dört resim var, dedi; on üçünün kim olduğunu bildik, on dördüncüyü bilemiyoruz.
- Bana da bir gösterin bakayım. Belki tanırım?

Misafirler tekrar makaraları koyu vermemek için kendilerini zor zaptettiler. Bunak amca yerinden kalkmış masaya yaklaşmıştı. Gözlüğünü takarak resimlere eğildi:

- Hangisi bakayım, dedi... Şu mu? Tanıdım. Ben Gelibolu'da mektep çocuğu iken ölmüş. Namık Kemal diye bir adamcağızı.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

ETKİNLİK - 1

Bu hikâyele ilgili olarak aşağıdakilerden doğru ve yanlış olanları belirleyiniz.

- 1) Hikâyenin başlığı konusuyla ilgili ipucu vermektedir.
- 2) Hikâye serim, düğüm çözüm bölümlerinden oluşmuştur.
- 3) Hikâye kahramanı Can, gerçeğe tasarlanmış kişileri karıştırmaktadır.
- 4) Olayın başkahramanları ayrıntılı olarak betimlenmiştir.
- 5) Can'ın Asren Lupen'in yaşayan bir insan olmamasına üzülmesinin nedini onun görememe kaygısıdır.
- 6) Hikâyenin serim bölümü bulmacadaki kişilerin tanınmaya çalışılmasıdır.
- 7) Hikâyenin düğüm bölümü tanınması istenen kişilerden birini hiç kimsenin tanıyamamasıdır.
- 8) Hikâyenin çözüm bölümü, gençlerin; engin kültürlü, eğitilmiş kişilerin tanıyamadığı kişinin umulmadık bir kişi tarafından tanınmasıdır.
- 9) Hikâyenin iletisi "Dünyayı tanımaya çalışan insanların öncelikle kendi ülkesini, tarihini, kültürünü tanımalarının gerekliliğidir."
- 10) Misafirler uyuklayan bunak amcaı kırmaktan çekinmemiştir.
- 11) Yaşlı adam gençlerin kendine güldüklerini anlayarak üzümüştür.
- 12) "Makaraları koyuvermek" bir deyimdir.
- 13) Gençler birçok gereksiz bilgiye sahipken kendi ülkelerinin tarihinde bilincli değildir.
- 14) Hikâyenin verdiği derslerden biri de çağdaş eğitimin ulusal derinlikten yoksun olduğudur.
- 15) Hikâyede günlük konuşma dili kullanılmıştır.
- 16) Hikâyenin anlatımında mizah ve alegoriye yer verilmiştir.

ETKİNLİK - 2

Aşağıdaki boşlukları uygun sözlerle tamamlayınız.

- 1) Hikâyede önemli bir soruna dikkat çekilmektedir.
- 2) Bu hikâye belirli bir çevresinde oluşmuştur.
- 3) Bu tür hikâyelere hikâyesi denir.
- 4) Bu tür hikâyenin edebiyatımızdaki öncüsü Millî Edebiyat Dönemi yazarlarından olan dir.
- 5) Hikâye kişili anlatımla yazılmıştır.
- 6) Hikâye duyguları ve değerleri öne çıkaran içeriğe sahiptir.
- 7) Hikâye anlatıcı bakış açısıyla anlatılmıştır.
- 8) Anlatıcı anlattığı kişilere karşı bir yaklaşımla bakmaktadır.
- 9) Anlatıcı hikâyenin yazıldığı dönemin uygun olarak milli duygu, düşünce ve değerleri ifade etmektedir.
- 10) Hikâyede zaman bağlı olarak olayların oluş sırasına göre akmıştır.
- 11) Hikâyede yalın ve canlı bir dili kullanılmıştır.
- 12) Hikâyede Namık Kemal özellikleriyle betimlenmiştir.
- 13) Hikâyede günlük konuşma dilinde var olan deyim ve argo anlamlı sözlere
- 14) Hikâyede anlatım ve yöntemlerine başvurulmuştur.
- 15) Hikâyede ve anlatım biçimlerine yer verilmiştir.

ETKİNLİK - 3

Aşağıdakilerden hikâyenin olay örgüsü içinde yer alanlara (+) almayanlara (-) koyunuz.

- 1) Can'ın bir dergide bilmece çözmeye çalışması
- 2) Bilmeceyi çözme nedeninin para harcanmak olduğu
- 3) Canın üç kahramanın dışındakileri tanıyamaması
- 4) Can'ın Arsel Lüpen'in yaşamamasına üzülməsi
- 5) Ablanın tanıma işine yardımcı olması
- 6) Ablanın aklına abisinin arkadaşlarının gelmesi
- 7) Gençlerin Namık Kemal dışındaki tüm kişileri tanınması
- 8) Yaşlı adamın gürültüden rahatsız olması
- 9) Yaşlı adamın alaya alınması
- 10) Yaşlı adamın 14. kişiyi tanınması

ETKİNLİK - 4

"Tanınmayan Adam" adlı hikâyede olaylar kronolojik sıraya göre mi anlatılmış?
Hikâyenin olay örgüsünü aşağıya yazınız?

- a.
- b.
- c.
- d.
- e.

ETKİNLİK - 5

Seçilmiş olay ve kişiler bağlamında kurulmuş "Tanınmayan Adam" hikâyesinin öğelerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Olay	Kişiler	Yer	Zaman	Mekân

ETKİNLİK - 6

Hikâyedeki Kişilerin Ruhsal Durumları

- a. Can:
- b. Abla:
- c. Misafirler:
1. Baylar:
2. Bayanlar:
- d. Yaşlı adam:

Karanfiller ve Domates Suyu

Küçük bir çam ormanı. Vakit sabah. Arı, sinik, kuş sesi. Bir siyah gözlükten görülen yerde ve ağaçlarda güneş parçaları. Sonra uzak, göğün kendi renginden biraz daha koyu kıyılara giden hudutlu bir deniz... İşte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyorum. Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lâzım geldiğini, insaları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmiştiler. Hayır, şimdi insanları, kitapların öğrettiği şekilde sevmiyorum. Şiirler, romanlar, hikâyeler, masallar bana bu ilmi tahsil ettirmişlerdi. Beyinin vapurdan iner inmez çantasını kapam uşaktan iğrenmemeyi, sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adamın çalışmadığını kendi kendime öğrendim. Ama şu sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adam, isterse akşam kadar insanları aldatmak için didinsin. Kaç para eder! Gözümde, milyonu olsa da, kalp para ile metelik etmez.

Şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum. Günlerden beri kafamı bir adam kaplıyor (İşgal ediyor demek için).

Köyde ona, "Kör Mustafa" derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile gözkapığı arasına ciğer kırmızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi batmıştır?... Bu arızalı göz, öteki gözden daha parlaktır, daha siyah, daha canlı, daha zekidir. Bana, bir kamburu hatırlatıyor bu göz; tuhaf değil mi? bir kambur insan çirkindir ama bütün kamburlar iyi insanlardır. Arkadaş canlısıdırlar, şendireler. Ne severim kamburları!...

İşte, Kör Mustafa'nın bu gözü de bir kambur insanın ruh hâletini içine sindirmiş, şıkır şıkır, pırlı pırlı, sevimli, çapkın, canlı bir gözdür. Öteki doğru dürüst göz, onun yanında, mahçup, sönük, tatsız tutsuz, pek de kibirlidir.

Kör Mustafa, bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç sıvar, dam aktarır, kuyu kazar...

Bizim köyün lodos tarafı gayri meskündür. Orada fundalar, yabanî meşe palamutları, kocayemişler, çalı süpürgeleri bir türlü ağaç haline gelmeden ama ağacı taklit edencesine gelişir, birbirinin içine girmiş yaşarlar. Bütün bu fundalıklar Fino kilisesinin malıdır. Kocaman, kirli sakallı, cin gibi papaz fundalıklar "bizimdir" diye, arada bir dolaşır. İsteyen olursa ucuza kiraya verir. Ama kimse kiralamaz. Çünkü, orman memuru buraları, orman kanunu gereğince orman sayar. aralarında üç beş ufacık çam ağacının boğulduğu yabanî, cüce, oduna bile gelmez çalı çırpı; orman memurunun, Orman Kanunu sayesinde mes'ut yaşar.

Kör Mustafa nasıl becerdi bilmem... Denize diklemesine inen bu çallılığın bir kısmını ne pahasına ayıkladı, biliyor musunuz? Tırnakları pahasına ayıkladı, biliyor musunuz; tırnakları pahasına. O çalı çırpının sere serpe geliştiği bu denizlere diklemesine inen toprak öyle taşlık, öyle taşlıktı ki... Sonra Mustafa gündüzleri başka yerde çalışma zorundaydı.

Akşam olunca çalıların arasına sakladığı kazmasını alıyor, gün ağarınca kadar söküyor, koparıyor, kazıyordu. Kazdıkça kaya, kazdıkça taş. Bütün bir yaz, bütün bir kış, orman memurunu tazyiki, çalı, palamut, defne, kocayemiş, diken, ot, kök ona karşı koydular. Bu korkunç mücadeleye üç evlek toprak için Mustafa'dan başka bizim köyde kimse girişemezdi.

Kaya bitip de yumuşak, esmer, pembe bir funda toprağı bir karış meydana çıkınca bir meşe palamudunun korkunç yılan gibi kökü önüne çıkardı. Onu sökünce, orman memurunu karşısında bulurdu. O gidince, zehirli bir diken başparmağını şişirirdi; kazma körlenir, kürek bulamaz, taş, dağ gibi yığılırdı. İnsan büyüklüğünde bir kaya, yumuşak toprağın üstünde, altındaki bir insan büyüklüğünde cüssesini hiç belli etmeden yosunlu yüzüyle dikilir. Ormanları, tırnakları, ayakları,

göğsü, sırtı, bütün kuvvetiyle dayanır, onu yener, yıkardı. Kazma iş görmediği zaman yumruğu, yumruğu yetmediği zaman parmakları, parmakları kalın geldiği zaman tırnakları ile toprağı tırmalardı...

Bir sonbahar günü baktı ki küçük çam ağaçları filizi, körpe diken yapraklarıyla, üç beş kocayemiş çingil çingil yemişleriyle yer yer esmer pembe, kül rengi toprağa saye salar. Biz görenler:

— Bakarsan bağ bakmazsan dağ olur, dedik.

Bilmedik ki dişle, tırnakla, kanla, canla tabiat denilen canavarı yenmek lâzımdır. Bendeniz bu mücadeleye şahidim. Mustafa'nın kör gözü, hiddetten ala bulandığı günleri hatırlıyorum. "Hay arslan Mustafa", der; uzakta bir çam gölgesinden korkunç kavgayı seyrededim. Bu kavga, Romalı esirlerin arslanla döğüşmesinden şu itibarla farklı idi ki, Romalı esir, arslana bir çeyrek saat içinde yeniliyordu. Mustafa, ejderhayı bir sene içinde, bazen ümitsizlikten, bazen ümitten yeniyordu.

Bir sabah her zamanki çamın altına vardım ki, bir köylü kadın, üç yarı çıplak çocuk garip birtakım taşlar, tahtalar, saçlarla birşeyler yaparlar. Bu, her tarafından poyraz, lodos, gündoğusu, keşişleme, yıldız, karayel rüzgârı giren bir evdi. Mustafa arkasına yeşiller giymiş güçlü kuvvetli bir kadın takmış, üç evleğine çizgiler, ocaklar açıyordu.

— Arslan Mustafa, dedim, su buldun mu, su?

— Deniz kıyısında eski bir kuyu vardı. tuzlu bir parça ama İdare edeceğiz. Şuraya bir sarnıç kazabilsem...

Onu gördüm mü toparlanıyor; hayret, sevgi ve saygı ile bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın tırnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kollarıyla, bir ejderha ile kavga etmek için bekleştiklerini düşünüyorum.

Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa'ninkilerdir. Küçük beyler, domatesler göreceksiniz çarşıda. Elmalar, ferik elmaları gibi kokulu, şekerli, tatlıdır. Keserseniz içinde çekirdekleri altın gibi parlar. Belki de lokantada bir gün şişelere doldurulmuş bir domates suyu içersiniz ve tadını fevkalâde bulursunuz. Yunan tanrılarının ölmek için içtiği nektar lezzetini damğanızda hissedersiniz, emin olun ki Mustafa'nın domateslerinden bir tanesi, içtiğiniz suya katılmıştır.

Sait Faik ABASIYANIK

ETKİNLİK - 7

Aşağıdakilerden hangisinin olay örgüsü içinde yer alanlara (+) olmayanlara (-) koyunuz.

- 1) Hikâye birinci kişi (ben'li) ağızından anlatılıyor.
- 2) Anlatıcı hikâyeyi ilahi bakış açısıyla anlatmıştır.
- 3) Anlatıcı hikâyenin yazarı görünümündedir.
- 4) Yazar emeğiyle geçinen bir iş yapan kişileri seviyor, çalışmadan yaşayanları sevmiyor.
- 5) Yazar daha önce okuduğumuz hikâyede olduğu gibi bir olay anlatımıyla hikâyeye başlamıştır.
- 6) Anlatıcı hikâyenin başında bir betimleme yapmaktadır.
- 7) Anlatıcı küçük bir çam ormanı içinde köyün insanlarını düşünmektedir.
- 8) Anlatıcının insanları sevme anlayışı değişmiştir.
- 9) Anlatıcının sevdiği insanlar doğayla savaşmayı göze alan insanlardır.
- 10) Kör Mustafa doğayla mücadele ettiği için yazarın sevgisini kazanmıştır.
- 11) Yazar Anadolu'daki her köylünün Kör Mustafa gibi doğayla mücadele ettiğini düşünmektedir.
- 12) Yazar doğayla mücadele etmeyen Papaz'ı sevmemektedir.
- 13) Yazar Papaz'ın olumsuz yanlarını vererek okuyucuya kendi düşündüğü gibi bir izlenim kazandırmıştır.
- 14) Bu hikâye bir durum (kesit) hikâyesidir.
- 15) Hikâyede Kör Mustafa ayrıntılı olarak betimlendiği için bu hikâye bir portre sayılabilir.
- 16) Yazar çalışarak zengin olan kişilere sevgi ve saygı duymaktadır.
- 17) Anlatıcının çizdiği ortamla anlatmak istediği arasında uygunluk vardır.
- 18) Anlatıcı döneminin konuşma dilini kullanmış, elinden geldiğince anlaşılabilirliğe önem vermiştir.
- 19) Dil göndergesel işlevinde kullanılmıştır.
- 20) Hikâyenin iletisi son paragrafta verilmiştir.

ETKİNLİK - 8

Aşağıdaki boşlukları uygun şekilde tamamlayınız.

1. Bu hikâye Dönemi yazarlarından Sait Faik Abasıyanık tarafından yazılmıştır.
2. Sait Faik edebiyatınızda hikâyesinin öncüsü ve en önemli temsilcisidir.
3. Hikâye yazarla özdeşleşen anlatıcı bakış açısıyla anlatılmıştır.
4. Yazar hikâyenin yapısal öğeleri olan,, öğelerine uymuştur.
5. Yazar olay ve durumları A'dan Z'ye doğru doğrusal bir yolla
6. Hikâyenin teması doğayla mücadele eden, üreten insana duyulan ve dır.
7. Yazar insanları sevmeyi önce öğrenmiş sonra kendi ve yaşantısı, yoluyla öğrenmiştir.
8. Yazar anlatımında ve içten bir dil kullanmıştır.
9. Hikâyedeki betimlemeler yazarın okuyucuda da yaratmaya yöneliktir.
10. Yazar, insanların dış görünüşleriyle değil değerlendirilip seilmeleri gerektiğini düşünmektedir.
11. Yazar iletisini değil olarak bir kahraman aracılığıyla yansıtmıştır.
12. Yazarın "küçük beyler", "küçük hanımlar" diye seslendiği kuşaklardır.
13. Hikâyede ve karşılaştırmalara yer verilmiştir.
14. Yazar Kör Mustafa'nın kavgasını Romalı esirlerin kavgasıyla karşılaştırıyor ve kavgasını daha üstün ve anlamlı buluyor.
15. Anlatımda bugün kullanılmayan kimi yabancı kökenli sözcüklerle sokağa fırlamak, kalp, para ile metelik etmek gibi ve söz grupları kullanılmıştır.

ETKİNLİK - 9

I	II
1. Hudutlu	a. öğretmek
2. Tabiat	b. oturulmayan yer
3. Lazım gelmek	c. boş
4. İlim	d. sahte
5. Tahsil ettirmek	e. gövde
6. Kalp	f. olğanüstü
7. Arızalı	g. durum
8. Halet	h. sınırlı
9. Gayri meskün	j. bozuk
10. Cüsse	i. gerekmek
11. Fevkâlede	k. bilim

Birinci sütunda kullanılan sözcük ve sözleri ikinci sütundaki açıklamalarıyla eşleştiriniz.

ETKİNLİK - 10

Aşağıdaki deyim ve söz öbeklerinin anlamını karşılıklarına yazınız.

- a. Tabiatla kavga için sokağa fırlamak
- b. Kalp para ile metelik etmemek
- c. Arkadaş canlısı
- d. Cin gibi
- e. Oduna bile gelmemek
- f. Tabiat denen canavarı yenmek
- g. Ümitsizlikten ve ümitten yenmek

087956'nın SIFIRI

Fatih taraflarında - amca derim - bir uzak akrabam oturur. Hâli vakti yerindedir. Üstelik bir radyosu, küçücük, bebek yastığı gibi bir kedisi ve on altı, on yedi yaşlarında da bir kızı vardır: Kumral saçlı, taptaze, kadife tenli, iri, yeşil gözlü, canlı, cana yakın bir şey. Adı da İclâl.

Bana gelince, ben işte böyle, yirmi üç yaşında, bütün varlığı ve avuntusu sık saçlar, sağlam dişler ve kırmızısı bol, kocaman düğümlü kravatı olan, pansiyoner bir tıp talebesiyim. Akraba canlısıyım; bu yüzden de sık sık amcamlara taşı-
nırım.

Bu ziyaretlerimden birisinde ve yılbaşından bir hafta kadar önceydi; söz döndü, dolaştı, şans meselesine geldi. Ben,

— "Hiç şansım yoktur benim." dedim. İclâl;

— "Benim de" dedi.

Şanssızlığımız bize dünyanın en tatlı şeyini, sitemle karışık övünmeyi veriyordu. Ve bu, tabiatıyla, yengeye vız geliyordu. O;

— "Ne biliyorsunuz? denediniz mi?" diye sordu ve; "Ortaklaşa bir bilet alın yılbaşı için." dedi.

Ben, lâf olsun diye, hakkınız var der demez, İclâl'in öbür odaya fırlayıp yepyeni bir on liralıkla dönmesi bir oldu.

Ve biz, daha sonra, amca yatmaya çekilince büyük ikrâmiye ile neler yapılabileceğini uzun uzun konuştuk: Ben, iç hastalıkları ihtisasından ve bir röntgen makinesinden söz ediyordum; İclâl ise küçük bir bahçe, üç oda, bir mutfak, havagazı ve banyodan dem vuruyordu. Ne tatlı şey!

Ama bunun için bir on lira da benim katmam gerekti. Oysa ayın bilmem şu kadarıydı, kırmızı renkli havale kağıdının gelmesine daha uzun, upuzun günler vardı. Ve zavallı pansiyoner talebe için aşçı borca işliyordu.

On lirayı nereden bulmalı?

Borç arkadaştan alınır ama gel gör ki arkadaşların en kabadayısı, kahvemizin garsonuna takmaya başlamış olan!

Adam sende, diyorum. Bu derde daha çok katlanmakta.. ve yoktan yere artırmakta ne mana var? Alırım bir yarım bilet ve; "İşte senin payın" diye, veririm iki yüz elli bin lirayı, olur biter.

Hem bu işi hemen, yarın yapmalı; İclâl'ciğin yepyeni ve cana yakın on lirasına, sevgiliden gelen ilk resme bakar gibi bakıp bakıp da içimin eridiği yetmezmiş gibi, bir de bu sıkıntıyı artırmakta ne mana var sanki?

Ertesi günü, hemen, bir yarım bilet alınacaktı, ama...

Ayın yirmi dokuzu demeden, o yepyeni, o sevgiliden gelen ilk resme benzeyen on liralık da, birtakım hesaplar ve umutlarla gitti.

Bunlarla beraber ben hâlâ avutabiliyordum kendimi: Şimdi artık, kırmızı renkli havale kağıdı gelene kadar amcalara gidilmeyecek, sonra da İclâl'ciğe; "biletimize amorti çıktı, al on lira" diye sırtılacak!

Tut ki, borç almışım!

Ama benim kalles, benim gaddar şansım bu kadcılık drstlge olsun imkn bırakır mı?

Yılın son günü pis ve uğursuz bir havada Bayezid Meydanı'nda, havuzun etrafında, bir arkadaşıla, bomboş ceplerle ve ezik ve yenik ve toplum tarafından horlanmıő.. dolaşıırken... bilime, politikaya, sanata, hele hele paraya, yâni ekonomik kaderlere dair felsefeler yürütürken.. bu şans bende iken başka ne olsun? İclâl'le ve annesiyle burun buruna geliverdik.

Çarşıdan dönüyorlarmıő, Şey almıőlar.. Sonra Şey de almıőlar...

Niçin onlara uęramıyormuőum ve;

— "Biletimizin numarası kaç?"

Hey ya Rabbi! beride bilime dair, politikaya dair, sanata dair, alın yazısına dair bunca muamma durup dururken başka bir Şey kalmadı da, biletimizin numarası mı dert oldu? salladım bir rakam:

— "87956."

Ve İclâl, söylediğim numarayı, önemle saygıyla, ciddiyetle yazdı, sonra da bu işin bana verdiği azap yetmezmiş gibi;

— "Hadi bize gidelim, çekiliői radyodan dinleriz.. değil mi anne?" dedi.

Artık annesi de ısrar ediyordu. Ben son bir umutla, arkadaşıma baktım. Ama nerede? O budala, tabii İclâl gibi bir kızın karşısında olduğu için, diőlerimi gıcırdatan bir centilmenlikle çekip gitti. Arkasından "hey budala, beni işkenceye götürüyorlar; arkadaşlık bu mudur? Kurtarsana" diye bağırmak istiyordum. Bağıramadım elbette.

Yolda 87956'nın her rakamı bir çekik olmuş, ta beynimin içine vurup duruyordu:

Alınızım bu benim işte, şansım bu. Yüzbinlerce sayının içinde, sanki başkası yokmuő gibi 87956 dedirtecek bana tabii!

87956!..

Ne henk.. ne kompozisyon.. ne mimrî! Beş yüz bin lira buna çıkmayacak da gidip elin budala, Şapşal rakamlarına mı çıkacak?

Birdenbire ve can havliyle, İclâl'e;

— "87956."

— "Yanlış" diyorum.

— "Neden? sen öyle demedin mi?"

— "Hayır."

— "Aaa.. vallahi 87956 dedin.. hâlâ kulağımda."

Haklı kızcağız; unutulur mu hiç? Bir mısra gibi ahenkli lânet! Ama ne olursa olsun direktmek, bu korkunç surette çekici rakamı değiştirmek, sonuna bir on üç, evet, on üç takmak lâzım. Boş ama... dirensem "çıkır da bak bakalım bilete" diyebilir. Alını yazısı değiştirilemez ki!

Evde İclâl; "Sahi, biletin numarası 87956 değil mi?" diye sordu. Artık her Şey vız geliyordu bana:

— "Yok canım; mahsus söyledim onu... seni kızdırayım diye. Elbette 87956. Bundan daha güzel olur mu ki, 87956 olmasın" dedim.

Ve radyo kazanan numaraları okumaya başladı:

Bin lira, beş bin lira, on bin lira kazananlar! Arada sırada kalbim hoptamakla beraber, bu küçük şanslardan korkmuyorum ve eceli bekler gibi, beş yüz bin lirayı bekliyorum ben: Bana o çarpacak, buna, İclâl kadar ben de eminim.

Sonunda sıra bizim beş yüz bin liraya gledi Spiker bir yığın mavalıdan sonra:

87956!..

Ne âhenk... ne kompozisyon... ne mimâr! Beş yüz bin lira buna çıkmayacak da gidip elin budala, şapşal rakamlarına mı çıkacak?

Birdenbire ve can havliyle, İclâl'e;

— "Kaç yazdın numarayı?" diye soruyorum.

O çoktan ezberlemiş bile:

— "87956."

— "Yanlış" diyorum.

— "Neden? sen öyle demedin mi?"

— "Hayır."

— "Aaa... vallahi 87956 dedin... hâlâ kulağımda."

Haklı kızcağız; unutulur mu hiç? bir mısra gibi ahenkli lânet! Ama ne olursa olsun direktmek, bu korkunç surette çekici rakamı değiştirmek, sonuna bir on üç, evet, on üç takmak lâzım. Boş ama... dirensem "çıkır da bak bakalım bilete" diyebilir. Alın yazısı değiştirilemez ki!

Evde İclâl; "Sahi, biletin numarası 87956 değil mi?" diye sordu. Artık her şey vız geliyordu bana:

— "Yok canım; mahsus söyledim onu... seni kızdırayım diye. Elbette 87956. Bundan daha güzel olur mu ki, 87956 olmasın" dedim.

Ve radyo kazanan numaraları okumaya başladı:

Bin lira, beş bin lira, on bin lira kazananlar! Arada sıra da kalbim hoptamakla beraber, bu küçük şanslardan korkmuyorum ve eceli bekler gibi, beş yüz bin lirayı bekliyorum ben: Bana o çarpacak, buna, İclâl kadar ben de eminim.

Sonunda sıra bizim beş yüz bin liraya geldi. Spiker bir yığın mavalıdan sonra:

— "Evet muhterem dinleyiciler.. evet, evet... işte tarihî an. Şimdi sizlere yılın rakamından birler hanesini söylüyorum Altı!..

Ve kimsenin akıl edemeyeceği gevezeliklere devam ediyor

— "Şimdi onlar hânesindeki sayıyı, yâni sondan bir önceki sayıyı söylüyorum: Beş! Demek ki, beş yüz bin lirayı alacak biletin sonu 56 oluyor. Elli altı dedim de aklıma geldi: Galatasaray'da bir arkadaşımız vardı; 56 Ali. Muzip, zeki, cin gibi bir çocuktu 56 Ali. 56 bir gün..."

Şu spiker de aman ne hoşsohbet şey öyle!

— "Yüzler dokuz! Şimdi biletin sonu 956 etti. Aziz dinleyiciler, inşallah 956 yılını da böyle sağlıklı, mutlulukla..."

İclâl'le göz göze geliyoruz:

Yeşil ve tertemiz, taptaze gözlerde üç oda, bir mutfak, banyo dairesi, havagazı, bahçe bahçede çamlar, çamların ardında masmavi deniz... off Allahım... ne spiker!

— "...7956!.."

Amca da, yenge de.. hattâ kedi bile... şöyle bir doğruldular. Ve İclâl rüyalaşmış, İclâl ballaşmış, bana gülümsüyor: Ev... sonra Abant'a hattâ Finlandiya'ya gidilebilir her sene...

Ve spiker... espirili, hoşsohbet, radyofonik spiker, kahrolası spiker...

Söyle artık şu sekiz'i de bitsin bu işkence!

Ama neden onu bekleyecekmişim sanki? Amca, yenge, kedi... Hepsi , her şey vız gelir bana ama İclâl'i bir an önce, yarım saniye olsun, önce kaderi çizilmiş bir hayat için bir başka hayat kadar sürükleyici ümitten çekip kurtarmalıyım. Bu ümid şu spikerin gevezelikleri boyunca sürüp büsbütün yıkıcı olmamalı: "Erenköy'deki köşk... çamlar... mavi ufuk.. Abant... bunların hepsi lâf... hepsi lâf" diye bağırmalıyım.

Ama geciktim ve spiker.. sekiz'i de söyledi. Bitkin, yıkılmış ve nâmütenahi melûl bir sesle;

— "Çıktı, değil mi?" diye inledim.

Kimse sorduğumu bilmiyordum. Dünya bomboştu. Bu buz renkli ve sınırsız boşluğun kilometrelerce, kilometrelerce ötesinde, çam ağaçlarına, hattâ çamların altındaki bir çift şezlonga varıncaya kadar belli olan bir köşk görünüyor, başka hiç bir şey görünmüyordu. Amcam, bir asır sonra;

— "İnşallah" dedi.

Ona boş gözlerle aptal aptal baktım. Açıkladı:

— "Yüz binler rakamı sıfır çıkarsa..."

Birden bire kendime geldim ve

— "Çıkmayacak" diye bağırdım. Fazla bağırmış olmalıyım, yenge:

— "Ne oluyorsun öyle?" dedi. Amca da:

— "Neden?" diye sordu.

Hüzünle:

— "Çünkü" dedim, "büyü bozuldu."

Üçü birden;

— "Ne büyü?" dediler. Aynı derin üzüntü ile:

— "Kedi" dedim, "kedi minderden kalktı ve kapıya doğru gitti."

Gülümsemeye bile vakit bulamadılar ve spikerlerin en sevimlisi son rakamı da söyledi: Bilmem kaçmış!

Buzlar dağılmıştı artık. Ama İclâl bir parça üzgündü. Ve ben, içimdeki ferahlıktan hiç değilse yarısını ona vermeden yapamazdım. Bir hamlede yanına gittim; iradeye dair, çalışmaya ve hak etmeye dair bir uzun nutuk çektim ve nutkun bal gibi aşk ilânı olduğunu sonralara doğru değil yenge, değil amca, hattâ İclâl bile, hattâ hattâ ben bile anladım.

Tarık BUĞRA

ETKİNLİK - 11

Bu hikâyeye ilgili olarak aşağıdakilerden doğru ve yanlış olanları belirleyiniz.

- 1) Hikâye Cumhuriyet Dönemi'nde yazılmıştır.
- 2) Modern hikâye tekniğine uygun olarak yazılmıştır.
- 3) Hikâye 3. kişi ağzından anlatılıyor.
- 4) Hikâyenin konusu şanssızlıktır.
- 5) Anlatıcı hikâyenin başkahramanıdır.
- 6) Anlatıcı, yazar dışında, hikâyede yer alan kişidir.
- 7) Hikâye belirli bir olay çevresinde gelişmiştir.
- 8) Olaylar oluş sırasına uygun olarak düzenli bir akışla anlatılmıştır.
- 9) Belirli bir olay örgününe yer verilmiştir.
- 10) Serim, düğüm, çözüm bölümlerine yer verilmiştir.
- 11) Kahramanların fiziksel özellikleri ayrıntılı olarak betimlenmiştir.
- 12) Hikâye, kahramanlardan İclal'in biyografisi niteliğindedir.
- 13) Hikâyede doğrudan anlatılan olay ve durumlar yanında sezdirilen durumlara da yer verilmiştir.
- 14) Anlatıcının ve İclal'in iç dünyalarına yönelik ayrıntılara yer verilmiştir.
- 15) Olay ve durumlarla bireyleri iç dünyaları arasında uyumluluk vardır.

ETKİNLİK - 12

Hikâyeyle ilgili olarak aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

1. Olay:
2. Kişiler
 - a) Başkahraman
 - b) İkinci kahramanlar
3. Anlatıcı kaçınıcı kişidir?
4. Anlatıcı, kaçınıcı kişi bakış açısıyla anlatmaktadır.
5. Olay akışını birkaç cümleyle belirleyiniz.
6. Serim:
Düğüm:
Çözüm:
7. Yer neresidir?
8. Kişilerin iç dünyalarını gösteren birkaç cümleyi belirleyiniz.
 - a) Anlatıcı
 - b) İclâl
9. Hikâyenin dili hakkında bilgi veriniz.
10. Hikâyede bugün kullanılmayan sözcükler varsa bunları belirleyiniz.
11. Hikâyede kullanılan anlatım tekniklerini belirleyiniz.
12. Amcam, bir asır sonra;
 - "inşallah" dedi.
 - Ona boş gözlerle, aptal aptal baktım.
 - Açıkladı:
 - Yüzbinler rakamı sıfır çıkarsa..."
 - Birden bire kendime geldim ve;
 - "Çıkmayacak" diye bağırdım. Fazla bağırmış olmalıydım; yenge;
 - "Ne oluyorsun öyle" dedi Amca da;
 - "Neden?" diye sordu.
 - Hüzünle
 - Çünkü" dedim, "Büyü bozuldu."
 - Hikâyeden alınan bu metinde;
 - a) Kullanılan anlatım tekniğini belirleyiniz.
 - b) Yazım yanlışlarını belirleyiniz.
 - c) Yanlış kullanılan noktalama işaretlerini gerekçesiyle belirleyiniz.

SARI SICAK

Çocuk: "Anam," dedi, "anam, yarın sabah gün ışımadan uyandır beni."

"Gene uyanmazsan?"

"Uyanmazsam iğne sok etime. Saçlarımı çek. Döv beni."

Soluk yüzlü, ince kadının kara gözleri sevinçli bir ışıltı içinde kaldı.

"Ya gene uyanmazsan?"

"Öldür beni."

"Uyanmazsam..." Çocuk düşündü. Birden: "Ağzıma biber koy." dedi.

Anası tekrar, aynı şefkatle gözleri yaşararak onu bağına basıp öptü.

Çocuk boyuna tekrar ediyor:

"Bak uyanmazsam ağzıma birber koy ha!.."

Ana: "Can!" diyor.

"Biber çok acı olsun."

Şımarıyor, tepiniyor, ara vermeden boyuna haykırıyor:

"Acı biber, kırmızı biber... Bir yaksın ki ağzımı... Bir yaksın ki... Hemencecik... Hemencecik uyanayım."

Anasının elinden kurtuluyor, o hızla çardağa çıkıp yatağa gidiyor.

Bunaltıcı bir yaz gecesi... Gökte tek tük soluk yıldızlar, kocaman, testekerlek bir ay... Yatak ekşi ekşi ter kokuyor.

Yanına yönüne dönüyor. Sonra bir karar: "Sabaha kadar uyumam." Seviniyor. Sabahleyin, anası: "Osman," der demez, hemen kalkıp boynuma sarılacak. Nasıl da şaşacak bu işe anası! Yatağın içinde sevinçle hopturuyor. Sevinci bir an sönüverip içine korku giriyor: "Ya uyursam." Kendi kendine hep tekrar ediyor: "Uyumam. Uyumam, işte. Neden uyuyum? Ne var uyuyacak?"

Az sonra, anası gelip yatağa, yanına uzanıyor. Okşuyor:

"Yavrum," diyor, "uyudun mu?"

Osman, hiç mi hiç ses çıkarmıyor. Anası kucaklayıp öpüyor. Osman'ın içinden ılık ılık bir sevgi, aşka, muhabbete benzer ağlatıcı bir şeyler geçiyor. Sabahı bekliyor. Anası nasıl şaşacak. Akli fikri, sabahleyin hemencecik uyanıp nasıl şaşırtaçağında.

Ana uyumuş. Osman yatakta dönüyor. Göz kapakları ağırlaşıyor. Osman kendini öyle kolay kolay bırakmıyor.

Bir an kalkıp derin derin soluk alan anasının yüzüne bakıyor. Yüz ay ışığında bembeyaz parlıyor. Örgülü, gür saçlar, şimid daha kara görünüyor. Örgülü uzun saçlar, yastığın beyazlığında çöreklenmiş. Örgülerde pırıltı. uzun zaman saça, bembeyaz yüze bakıyor. Sonra başı ağırlaşmış yastığa düşüyor.

Gece yarısı, ay çoktan aşmış, ortalık gündüz gibi apaydınlık. Çardağın altında yatan ineğin gevişi, dişlerinin gecirtisi duyuluyor. Uyku, iyiden iyiye bastırıyor. Uyuyuvorecek. Dişini sıkıyor. Kollarını ısıyor. Ne yaparsa yapsın, uyku bir su gibi dört yanını sarmış, boyuna yükseliyor. Kızıyor, sonra gülümsüyor. Kızıyor, gülümsüyor. sabahleyin anasının boynuna sarılıyor. Kolları anasının boynunda...

Ay, batıdaki ovaya doğru inmiş, bir ucu toprağa değecek gibi. neredeyse kızarıp batacak.

Doğudaki dağların arkasından ince, ak bir ışık kümesi fışkırırcasına usuldan usuldan dağların tepeleri ağarıyor. Köyün sığırları böğürmeye, köyde her şey canlanmaya başladı.

Ana diz çöküp, çocuğun üstüne yumulmuş, kımıldamadan bakıyor.

Çocuğun başı yastıktan yana kaymış, boynu ipincecik, yüzü sarı. Çocuk nefes bile almıyor. Küçücük yüzü, alacakaranlıkta hayal meyal... Ana durup durup içini çekiyor...

Çocuk bir ara bir kolunu çıkarıp dışarı atıverdi. Kol bir baş parmak kalınlığında ancak var. Derisi kemikten dökülecekmiş gibi kırış kırış... Ananın gözü kola takıldı kaldı.

Sonra, derinden: "Of" dedi, "yavrum ooof..."

Kımıldadı. İki yanına sallandı. Çocuğun yanındam kalktı. Ay, gölgesini huğun sazlarının üstüne düşürüyordu.

Ana hışımla, "uyandırmam" dedi. "Uyandırmam. Acımızdan öleceksek de ölelim. Bir çocuğun çalışmasından ne olur?"

Gözleri incecik kolda. Şimdiye kadar, çocuğun bunca zayıf olduğunu farkına neden varmadığına şaşırıp kalıyor.

(Acımızdan öleceksek de ölelim.)

Uzun, örgülü saçını ağzına alıp hırsla çiğnedi.

Aşağıdan kocası bağırdı:

"Gene uyanmadı mı?"

Kadın, okşar, yalvarır bir sesle: "Ne istersin çocuktan?" dedi. "Daha parmak kadar. Kemikleri kırılacak, öyle ince işte..."

Koca huysuzlandı:

"Bugün mutlak uyanmalı. Uyanmalı diyorum, sana! Çalışsın, alışsın tembel. Çocuklukta pişmeli."

Kadın, mırıltı halinde, korka korka: "Kolu öyle ince ki..." dedi.

Çocuğun başına varıp durdu. Gönlü bir türlü bu tüy gibi hafif çocuğu uyandırıp bu çatır çatır sıcakta, işe göndermeğe razı olmuyordu.

Aşağıdaki huysuz sesi: "Uyandır onu," dedi. "At tokadı. Söz verdik Mustafa Ağalara. Bu gece yarısı nereden çocuk bulurlar sonra?"

Kadın: "Herif" dedi, "hiç yüreğim götürmüyor. Bir ince ki... "Osmanım, kalk Yavru kalk... Gün ışığı Osmanım."

Çocuk inledi. Yavaşça bir yandan bir yana döndü.

"Osmanım, yavrum! Gün ışıyor..."

Çocuğun omuzlarından tutup kaldırdı. Öylesine yavaş tutuyordu ki... Sanki kırılıp dökülecek.. Yatağına geri yatırdı.

"Uyanmıyor işte, uyanmıyor. Öldürüyüm mü?"

Hızla çardaktan aşağı indi. Çardak beşik gibi sallandı.

Erkek köpürdü:

"Allah senin de belanı versin, onun da... Uyanmıyormuş!"

"Uyanmıyor işte napayım!"

Erkek sertçe merdivenlere atladı. Çardağa çıktı, hınçla çocuğun iki kolundan tutup kaldırdı. Çocuk, bir tavşan yavrusu gibi, elinde aslı kaldı. Uykusu sersemi çırpınıyor, "ana ana" diye bağılıyordu. Adam çocuğu çardaktan aşağı indirip kadının önüne atıverdi. Çocuk avlunun tozları içine serildi.

Kadın, çocuğuna baktı, baktı:

"Allah kimsenin yavrusunu, kimsenin eline koymasın," dedi. Çocuğu, yerden hızla kapıp bağına bastı. Çocuğun gözleri kocaman kocaman açılmış, hayretle bakıyordu. Götürüp soğuk suyla yüzünü yıkadı.

Kendine gelen çocuk: "Ana!" dedi.

"Can!"

"Ağızıma kırmızı biber mi koydun?"

Bu sırada Mustafa Ağa'nın arabası gelip, evlerinin önünde durdu.

"Osman..."

Osman koşa koşa gidip arabaya atladı. Sevinçten taşıyor, türküler söylüyordu.

Ana, Mustafa Ağalara gündeliğe giden Zeynep'i bir kenara çekip: "Kurban olayım, Zeynep, Osman'ı kolla, çocuk... Bir deri bir kemik..." dedi.

Zeynep:

"Korkma bacı, Osman'ı incitir miyim hiç?"

Tarlaya geldiler. Daha gün doğmamış... Orak makinesinin düzgün sıraladığı desteler çiğli...Ot ve ıslak ekin kokusu... Kızağa atı koşup desteleri yüklemeye başladılar. Kızakta çift yerine tek at koşulu... Atın başını Osman çekiyor, kızak dolar dolmaz, kuş gibi harmana götürüp getiriyor...

Kızağa yükleyenler, arada Osman'a takılıyorlar:

"Nasıl, Osman?"

"Yaşa, Osman!"

Osman seviniyor...

Derken, kıpkırmızı bir ateş yavarlağı halinde güneş, karşı dağların ardından çıktı... Ekin saplarından, destelerden usul usul, incecik, gözle görülür görülmez bir buğu yükseliyor. Gökte parça parça ak bulutlar dönüyor.

Osman, harmanla desteciler arasında mekik okuyor. Osman canlı, dipdiri. Zeynep, ikide bir: "Hadi Osmanım. Aslan Osmanım..." diye Osmanı okşuyor. Gün tepeye doğru yekindi... Ortalık ışığa boğulmuş... Topraktaki ekin saplarına, destelere vuran gün şavkıyor... Işıltılar iplik iplik sönüyor. Binlerce, yüz binlerce, birbirine dolanmış ışık ipliği uçuyor. Destecilerin yüzleri toza bulanmış, yüzlerden oluk oluk ter süzülüyor. Dört bucağa ateş düşmüş yaniyor.

Osman, kararış, yüzü biraz daha incelmış, kocaman gözleri kısılmış... Gömleğinden de ter fıskırışmış...

Sabahki canlılık!.. Şimdi Osman yürürken ayakları birbirine dolaşiyor. Neredeyse düşüp atın ayakları altında kalacak Osman tutuyor kendisini.

Toprak da kızgın demir gibi. Osman her ayağını bastıkça bir sıçırıyor. Bu sebepten yürüyüşü bir acaip.

Kızak gelinceye kadar, desteci kadınlar, ağızları yukarı, destelerin üstüne, güneşin altına yatıp, yorgunluklarını çıkarıyorlar.

Osman boyuna gökyüzüne bakıyor... Bir parça bulut gölgesinin arkasında...

Gün tepede.. Ekin sapları çatırıyor. Yarılmış, kızgın toprak, Osman'ın ayaklarının altında... Osman'ı habire hoplatıyor.

Canını dişine takmış Osman. Altan yanıyor, tepeden yanıyor. Ciğerine kızgın bir demiri sokuyorlar gibi...

Sıcak... Dünya kamaş kamaş... Göz açıp on metre ileriye bakılmıyor.

Zeynep, deste yüklerken Osman'a dönüp baktı. Baktı ki Osman'ın bacakları zangır zangır titriyor.

"Osman" dedi. "Osman... Osmanım, böyle yaya gidip gelme. Seni atın üstüne bindireyim."

Kaldırdı, atın üstüne koydu. Osman atı sürdü. Daha bacaklarının titremesi durmamıştı. At üstünde gitti geldi. Zeynep uzaklarda, deste yapıyordu. Attan atlayıp Zeynep'e doğru yürüdü.

Zeynep:

"Neden atı bıraktım Osman? Ya kaçarsa?"

Osman yanına yaklaşmış, elini tuttu:

"Bak," dedi, "Zeynep teyze, ben büyürsem var ya, sana, altın küpe alacağım."

Koşa koşa atın başına döndü.

Sıcak boğucu... Rüzgâr namına ufakık bir fısıltı bile yok. Atın üstünde Osman'ın bacakları ağrıdı. Tutmaz oldu. Neredeyse düşecek... Gözü dört bir yanı görmüyor. Osman atı sürmüyor, at kendisi gidip geliyor.

Derken ögle paydosu. Sıcaklığın altında yemek... Kan gibi ılık su. Zeynep'in bütün yalvarıp yakarmalarına rağmen, Osman ağzına bir lokma ekme bile koymadı. Boyuna su içti...

Zeynep akıl etti de başına bir kova su döktü. Çocuk ondan sonra artık kendisine gelebildi.

İşte kalkarlarken Zeynep: "Osmanım," dedi, "Sen git otur gayrı. Atı başkası götürsün."

Osman: "Olmaz, Zeynep teyze," dedi, "Ben götürürüm. Hiç yorulmadım."

Atı elinden alınca Osman oturup hüüngür hüüngür ağlamağa: "Ben yorulmadım. Vallahi yorulmadım," demeğe başladı.

Bir kocakarı: "Bindirin ata şunu... Düşsün de atın ayağının altında parçalansın, it eniği!" dedi.

Osman:

"Vallahi düşmem, billahi düşmem. Ben yorulmadım ki."

Bindirdiler. Bindirdiler ya, Osman'ın üç dönüşten sonra başı dönmeğe başladı... Kendini sıkıyor.

Bir an geldi, atın üstüne boylu boyunca uzanıp, yelesine ellerini doladı. Zeynep için farkına varıp atın üstünden Osman'ı aldı. Osman kendinde değildi. Götürüp bir destenin üstüne yatırdı.

Zeynep: "Yavru," dedi, "yavru. Ne de inatçı..."

Sonra Zeynep gene su getirip başına döktü. Güneşe karşı durup gölge etti. Osman neden sonra ayıldı. Akşama, iş paydos edilinceye kadar, Zeynep'in koyduğu destenin üstünde, bomboş gözlerle, bir toprak olup çalışanlara baktı. Utancından başını yerden kaldıramıyordu.

Paydosta, Zeynep Osman'ın elinden tutup arabaya bindirdi. Çocuk yumuşacık bir külçe gibiydi.

"Osmanım," dedi, "bugün sen çok iyi çalıştın. Mustafa Ağa hakkını fazlasıyla verecek..."

Osman şaşarak: "Verir mi ki?" diye sordu.

"Sen çok çalıştın."

Osman canlanır gibi oldu.

Bütün aile toplanmış, dışarda, kapının önünde yemek yiyor... Ötede araba, arabaya bağlı atlar. Atlar, başlarını taze ota sokmuş hisirtiyi, sanki otu sömürüyorlar. Ortalığı taze bir ot kokusu almış...

Karanlık perde perde iniyor. Atların az ileride de Osman, tarladan geldiğinden beri, dikilmiş duruyor. Sabırsız, gözü yemek yiyenlerde. Yemek yiyenler Osman'ın farkında değil.

Osman bekliyor. En sonunda sabrı tükenip, öksürüyor. Osman dört dönüyor. Yerden bir çubuk alıp gürültüyle kırıyor. Yemek yiyenler oralı değil. Sonra Osman kırdığı çubukla tozlara daireler çizgiler, çiziyor. Çubuğu bütün gücüyle toprağa sürtüyor. Çubuğun toprağa sertçe sürtülmesinden çıkan sesler... Osman muradına eremiyor. Yemek yiyenler konuşup gülüşüyorlar. Osman sinirleniyor. Habire çubuğu toprağa sürtüyor. Yaptığı çizgileri ayaklarıyla geri kapatıyor. Çubuğun ucu toprakta... Osman, koşa koşa çubuğun etrafında dönüyor. Sonra yemek yiyenleri unutup kendisini tamamen oyununa kaptırıyor... Çiziyor, çiziyor, kapatıyor.

Birden bir ses... Çubuk elinden düştü. Donakaldı. Bırakıp kaçacak, kaçamıyor.

Mustafa Ağa'nın karısı hayretle:

"Aman!" dedi, "Osman! Osman bu... Gel Osman!"

Osman yerinden kııldamıyor.

"Gel Osmanım, otur da yemek ye!"

Osman aldırıyor; susuyor.

"Seni anan mı gönderdi?"

Osman'ın başı yerde. Kaldırıyor.

"Sen tarladan gelince eve gitmedin mi yoksa deli oğlan? Anan seni şimdi arar, merak eder..."

Kocasına eğilip bir şeyler söyledi. Sofradakiler gülüştü.

Osman'ın içinden boyuna kaçmak geçiyor. Geçiyor ya, yerine mıhlanmış gibi.

Mustafa Ağa: "Bakın hele şu bana, Osman'ın hakkını vermeyi unutmuşum..." dedi, kesesini çıkarıp Osman'a bir yirmi beşlik uzattı. Osman kaşla göz arası parayı kaptı. Bir:

"Alloooş..." çekip, fırladı.

Koşa koşa eve gidip soluk soluğa anasının boynuna atıldı.

"Al!..." dedi.

Ana, yirmi beşliği üç defa başında döndürüp dudağına götürdü.

YAŞAR KEMAL